

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

MAGISTRSKO DELO

**VPLIV DEMOGRAFIJE IN EKONOMSKEGA POLOŽAJA NA
ODLOČITVE VISOKO IZOBRAŽENIH ŽENSK NA KITAJSKEM**

Ljubljana, oktober 2022

ALEKSANDRA DRAGAN

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisana Aleksandra Dragan, študentka Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtorica predloženega dela z naslovom Vpliv demografije in ekonomskega položaja na odločitve visoko izobraženih žensk na Kitajskem, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko izr. prof. Tamaro Pavasović Trošt, PhD.

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravila samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbela, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatorstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatorstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobila vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označila;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnala v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobila soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študentke: _____

KAZALO

UVOD	1
1 DEMOGRAFSKI PREHOD IN REPRODUKTIVNO VEDENJE	3
1.1 Osnovne značilnosti demografskega prehoda	3
1.2 Vpliv demografskega prehoda na ekonomsko rast.....	5
1.3 Demografski prehod v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji	6
1.4 Demografski prehod in ženske.....	9
1.4.1 Vpliv položaja žensk na padec rodnosti	9
1.4.2 Posledice demografskega prehoda za ženske	10
1.5 Trendi porok in vpliv izobrazbe na čas sklepanja zakonske zveze	12
1.6 Ekonomske razlage reproduktivnega vedenja	14
1.6.1 Teorija ekonomske neodvisnosti	16
1.6.2 Spolna diferenciacija družbenih vlog	17
2 REPRODUKTIVNO VEDENJE ŽENSK NA KITAJSKEM.....	19
2.1 Politika enega otroka in neravnovesje med spoloma na Kitajskem.....	19
2.2 Značilnosti sklepanja zakonske zveze na Kitajskem	21
2.3 Izobraževalni sistem na Kitajskem.....	24
2.4 Institucionalne omejitve – sistem registracije gospodinjstev	26
2.5 Fenomen “ženskih ostankov” na Kitajskem.....	30
2.5.1 Individualizacija žensk	31
2.5.2 Omejitve žensk pri sklepanju zakonske zveze	32
3 METODOLOGIJA	33
3.1 Logistična regresija.....	34
3.2 Opredelitev vzorca in opis spremenljivk	35
3.3 Opisna statistika spremenljivk	38
4 UGOTOVITVE EMPIRIČNE ANALIZE.....	41
4.1 Vpliv izobrazbe in okolja na poročnost žensk.....	41
4.2 Razlike v vplivu izobrazbe na poročnost glede na okolje.....	43
5 DISKUSIJA.....	45
5.1 Povzetek glavnih ugotovitev.....	45
5.2 Omejitve raziskave.....	46

5.3 Priporočila za nadaljnje raziskave.....	47
SKLEP.....	47

KAZALO TABEL

Tabela 1: Povzetek demografskega prehoda v bolj razvitih in manj razvitih državah.....	4
Tabela 2: Glavni indikatorji demografskega prehoda na Kitajskem	7
Tabela 3: Povzetek gibanja celotne stopnje rodnosti v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji.....	8
Tabela 4: Opis spremenljivk.....	37
Tabela 5: Rezultati testiranja multikolinearnosti.....	38
Tabela 6: Opisna statistika spremenljivk.....	38
Tabela 7: Število poročenih žensk glede na stopnjo izobrazbe.....	39
Tabela 8: Število neporočenih žensk glede na stopnjo izobrazbe	39
Tabela 9: Opisna statistika spremenljivk.....	40
Tabela 10: Vrednosti koeficientov modela	41
Tabela 11: Ustreznost modela	42
Tabela 12: Klasifikacijska tabela	43
Tabela 13: Vrednosti koeficientov modela za urbane in ruralne ženske.....	43

KAZALO SLIK

Slika 1: Razlike v padcu celotne stopnje rodnosti v Aziji.....	4
Slika 2: Ponazoritev gibanja rodnosti in BDP-ja na prebivalca v ZDA, 1960–2020.....	6
Slika 3: Starostno specifična stopnja rodnosti (št. rojstev na 1000 žensk), 2015–2020.....	9
Slika 4: Povezava med celotno stopnjo rodnosti in indeksom enakosti spolov, 2019	11
Slika 5: Število porok na 1000 prebivalcev, 1960–2017.....	13
Slika 6: Letna stopnja rasti prebivalstva, 1950–2019.....	19
Slika 7: Koeficient maskulinitete (št. dečkov na 100 deklic), 1982–2019.....	20
Slika 8: Ženske glede na zakonski stan, 2018	22
Slika 9: Kitajski izobraževalni sistem	24
Slika 10: Delež vpisa v visokošolske programe, 1970–2020.....	25
Slika 11: Spreminjanje sestave populacije, 1950–2050	27
Slika 12: Letni razpoložljivi dohodek na prebivalca, 1990–2021	28
Slika 13: Porazdelitev po stopnji izobrazbe med poročenimi in neporočenimi ženskami ..	40

SEZNAM KRATIC

angl. – angleško

BDP – bruto domači proizvod

CFPS – (angl. China Family Panel Studies); kitajska panelna študija družin

GII – (angl. Gender inequality index); indeks enakosti spolov

NHE – (angl. New Household Economics); Nova ekonomija gospodinjstva

ZDA – Združene države Amerike

UVOD

Demografski prehod je globalni fenomen v večini razvijajočih se držav. Manjša smrtnost je povzročila nevzdržno stopnjo naravne rasti populacije, zato se je moralo vzpostaviti novo ravnotežje z nizko smrtnostjo in nizko rodnostjo. Leta 1950 je imela povprečna ženska na svetu okoli 5 otrok, danes se je ta številka več kot prepolovila. Svetovno povprečje je bilo leta 2021 manj kot 2,5 otrok na žensko. Zaradi padajoče celotne stopnje rodnosti se je svetovna stopnja rasti prebivalstva zmanjšala z najvišje ravni 2,1 % letno (1968) na manj kot 1,1 % letno (2020). Glavni razlogi za hiter padec rodnosti so opolnomočenje žensk, manjša smrtnost otrok in naraščajoči stroški vzgoje otrok (McNay, 2005; Roser, 2014; van de Kaa, 2002; United Nations, 2019c).

Veliko raziskav trdi, da je višja izobrazba žensk povezana z nižjo rodnostjo in z odlašanjem s poroko. Izobrazba zamakne poroko žensk iz več razlogov. Prvi je, da sta izobraževanje in materinstvo pogosto nezdružljiva, zato ima daljše šolanje direkten učinek na zamik oblikovanja družine in rojevanja otrok (Chen, 2022). Drugi je, da imajo po ekonomski teoriji, ki jo je oblikoval Becker (1973), bolj izobražene ženske manjšo korist od zakona zaradi višjega zaslužka na trgu dela. Raziskave v evropskih državah in Združenih državah Amerike (v nadaljevanju ZDA) ne najdejo negativne povezave med izobrazbo in poročnostjo, vendar to ne drži za države z visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog (Ono, 2003).

V državah Vzhodne in Jugovzhodne Azije je zakonska zveza za ženske povezana z različnimi tradicionalnimi pričakovanji, kot so porod in nega za otroke ter hišna opravila. Tako je za izobražene ženske korist od poroke manjša, stroški poroke pa višji. Prav tako je še vedno močno prisotna preferenca žensk do poroke z moškim z višjim statusom od njih. Posledično izboljšanje družbeno-ekonomskega položaja žensk privede do neskladja na zakonskem trgu za ženske z višjim statusom in moške z nižjim statusom. Kompleksnost demografskih trendov na Kitajskem še dodatno povečuje neuravnoteženo razmerje med spoloma, ki je posledica preferenc do moškega spola in hitrega padca rodnosti (Chen, 2022; Jones, 2007; Yu & Xie, 2015).

Poleg neenakomernega razmerja med spoloma in nagnjenosti k poročanju navzgor kitajsko družbo zaznamuje še regionalni razkorak med ruralnimi in mestnimi območji, ki se odraža v sistemu registracije gospodinjstev (kit. hukou). Raziskave, ki so se osredotočile na zakonski trg na Kitajskem, ugotavljajo, da raven izobrazbe različno vpliva na poročnost glede na regijo prebivanja in status dovoljenja za prebivanje (kit. hukou). Možnosti za poroko ruralne ženske naj bi se z višjo izobrazbo zmanjševale, medtem ko se zdi, da pri urbanih ženskah izobrazba na poročnost nima vpliva (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Na Kitajskem so dosežki žensk v izobrazbi in na delovnem mestu smatrani za manj pomembne od njihove tradicionalne vloge žene in matere. Zaradi širjenja izobrazbe in večjih kariernih priložnosti, postaja zakonska zveza vedno manj zaželena s strani veliko žensk.

Ženske v poznih 20. letih, ki imajo karijerne cilje in ostanejo samske, so deležne družbenih pritiskov in diskriminacije. Za opis visoko izobraženih, dobro plačanih samskih žensk nad 30. letom starosti se je na Kitajskem pojavil termin »ženski ostanki« (Gui, 2020).

Namen magistrskega dela je preučiti ključne demografske dejavnike in njihovo družbeno ter ekonomsko ozadje in raziskati položaj visoko izobraženih žensk z vidika družbenih spolnih vlog. S pomočjo tega lahko potem bolje razumemo položaj samskih izobraženih žensk tako na Kitajskem kot tudi v drugih patriarhalnih družbah ter pripomoremo k poznavanju in razumevanju fenomena »ženskih ostankov«.

Cilji magistrskega dela so:

- raziskati demografski prehod in kdaj je do njega prišlo na Kitajskem; dinamiko in trende demografskih sprememb (rodnost, smrtnost, število rojenih otrok, povprečna starost pri rojevanju, ...)
- razumeti odnos med rodnostjo in ekonomskim položajem žensk tako na Kitajskem kot tudi na svetovni ravni
- preučiti razlike med družbami z visoko stopnjo diferenciacije družbenih vlog in družbami z bolj egalitarno delitvijo vlog ter njihov vpliv na življenjske in karijerne odločitve visoko izobraženih žensk
- raziskati izvor fenomena »ženskih ostankov« in preučiti, kako se visoko izobražene ženske na Kitajskem spopadajo s izzivom usklajevanja kariernih ciljev in družbenih pričakovanj
- analizirati podatke, zbrane na podlagi verjetnostnega stratificiranega vzorčenja in preveriti, ali predpostavka spolno-kontekstualnih razlik drži; tj. da na Kitajskem, kjer je spolna diferenciacija družbenih vlog visoka, višji ekonomski položaj žensk ovira poročnost.

V teoretičnem delu bodo povzete glavne ugotovitve prebrane literature s področja demografskega prehoda, padca rodnosti, spolne diferenciacije družbenih vlog, trendov porok na Kitajskem in fenomena »ženskih ostankov«. Pri tem bodo uporabljeni različni sekundarni viri, kot so znanstveni članki in publikacije.

V empiričnem delu bodo uporabljeni sekundarni podatki. Da bi preverila vpliv izobrazbe žensk na sklepanje zakonske zveze, bom analizirala kitajsko panelno študijo družin (angl. China Family Panel Studies, v nadaljevanju CFPS) s pomočjo logistične regresije v statističnem programu R.

Delo bo razdeljeno na pet delov. Prvi del bo preučil demografski prehod in ekonomske razlage reproduktivnega vedenja. Drugi del bo osredotočen na reproduktivno vedenje na Kitajskem in pojav fenomena »ženskih ostankov«. Tretji del bo predstavil raziskovalna vprašanja ter uporabljen statistični model. V četrtem delu bodo predstavljeni rezultati empirične analize, v zadnjem delu pa bodo povzete glavne ugotovitve in podani predlogi za nadaljnje raziskave.

1 DEMOGRAFSKI PREHOD IN REPRODUKTIVNO VEDENJE

1.1 Osnovne značilnosti demografskega prehoda

Demografija je veja družbenih ved, ki se ukvarja s statistično analizo velikosti, sestave in razporeditve prebivalstva. Za preučevanje sprememb znotraj demografije se uporabljajo dejavniki, kot so rodnost, smrtnost, število porok, migracije in družbena mobilnost. Od teh je v ospredju preučevanje rodnosti, zaradi česar osrednji del demografije predstavljajo teorije demografskega prehoda (Kabeer, 1996).

»Demografska revolucija« je termin, ki so ga skovali francoski učenjaki za opis sprememb v populaciji, do katerih je prišlo na koncu 19. stoletja. Kot posledica prostovoljnega omejevanja rodnosti se je število otrok na družino zmanjšalo. Različni strokovnjaki so poskušali razložiti novo družbeno dogajanje. Dumont (1890) je trdil, da je glavni vzrok želja po družbeni mobilnosti, saj bi velika družina lahko ovirala vzpon po družbeni lestvici. Po koncu druge svetovne vojne so vodstvo v razpravah o demografskih spremembah prevzeli ameriški učenjaki. Takrat so razlage postale bolj ekonomsko naravnane in termin »revolucija« je zamenjal termin »prehod«. Eden glavnih oblikovalcev teorije demografskega prehoda Notestein (1945) je sklenil, da je demografski prehod univerzalni fenomen in da se bo zgodil v vseh državah, ko bodo le-te dosegle dovolj visoko raven razvoja. Klasična teorija demografskega prehoda se osredotoča na raven družbeno-ekonomskega razvoja in kot glavne mehanizme padca rodnosti vidi povečanje dohodka, urbanizacijo in industrializacijo. Kot glavno oviro padcu rodnosti pa vidi vrednote in norme tradicionalnih družb (Greenhalgh, 1995; van de Kaa, 2002).

Demografski prehod delimo na dve fazi: prvi in drugi demografski prehod. Prvi demografski prehod je dolgoročna posledica padca smrtnosti, drugi demografski prehod pa je posledica padca rodnosti pod reprodukcijsko raven. Idejo, da so države Zahodne Evrope in druge industrializirane države sveta pred novo demografsko fazo, sta leta 1986 oblikovala Lesthaeghe in van de Kaa. Ugotovila sta, da je prišlo do velikih sprememb družinskih stališč. Značilnost prvega demografskega prehoda je močna institucija družine, medtem ko je v drugem demografskem prehodu institucija družine oslabela. Prvi znak te oslabitve je bil porast ločitev, ostali pokazatelji pa so bili tudi sprememba stališč do splava, porast izven zakonskega sobivanja parov, sprejem moderne kontracepcije itd. (van de Kaa, 2002).

Tabela 1 povzema demografski prehod v bolj in manj razvitih državah ter še dodatno izpostavi Kitajsko. Kot lahko vidimo, se je pričakovana življenjska doba v bolj razvitih državah povečala s 64 na 78 let, v manj razvitih državah z 41 na 69 let in na Kitajskem s 43 na 75 let. Celotna stopnja rodnosti je bila v bolj razvitih državah do leta 1950 že znižana na 2,82, v naslednjih 60 letih pa se je dodatno znižala na 1,67. V manj razvitih državah se je celotna stopnja rodnosti zmanjšala s 6,08 na 2,66, na Kitajskem pa s 6,11 na 1,64. Vidimo

lahko, da se je demografski prehod v bolj razvitih državah začel že prej in se začel že zaključevati, ko se je proces začel v manj razvitih državah (United Nations, 2019c).

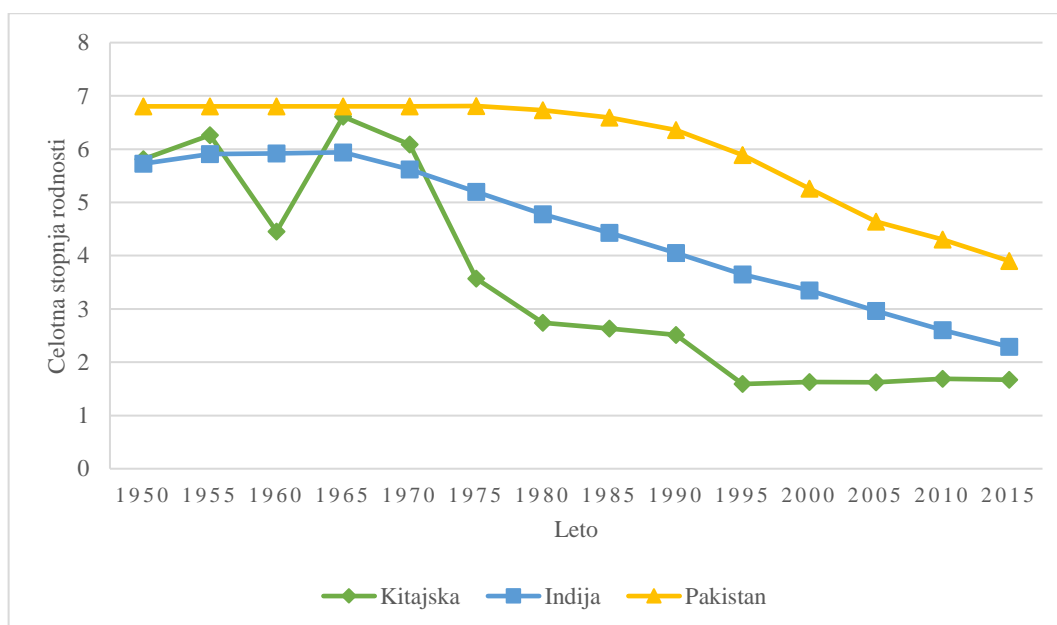
Tabela 1: Povzetek demografskega prehoda v bolj razvitih in manj razvitih državah

	Bolj razvite države		Manj razvite države		Kitajska	
	Pričakovana življenjska doba	Celotna stopnja rodnosti	Pričakovana življenjska doba	Celotna stopnja rodnosti	Pričakovana življenjska doba	Celotna stopnja rodnosti
1950–55	64,80	2,82	41,70	6,08	43,80	6,11
1985–90	74,00	1,81	61,40	3,90	68,90	2,73
2010–15	78,40	1,67	69,10	2,66	75,10	1,64

Vir: United Nations (2019c).

Pomembno je izpostaviti, da je med manj razvitimi državami prihajalo do velikih medregionalnih in meddržavnih razlik. Največji padec smrtnosti in rodnosti se je zgodil v Aziji in Latinski Ameriki, kjer je med leti 1960 in 1990 pričakovana življenjska doba narasla za 36 % ter 22 %, rodnost pa padla za 52 % in 54 %. V subsaharski Afriki sta smrtnost in rodnost padli za samo 16 %. Tudi znotraj regij prihaja do izrazitih razlik med državami, na primer znotraj Azije celotna stopnja rodnosti ne pada enako hitro. Kot je prikazano v sliki 1, je celotna stopnja rodnosti na Kitajskem (1,67 otrok na žensko) že pod nivojem enostavnega obnavljanja (2,1 otroka na žensko), medtem ko je celotna stopnja rodnosti v Pakistanu še vedno dokaj visoka (3,9 otroci na žensko) (McNay, 2005; United Nations, 2019c).

Slika 1: Razlike v padcu celotne stopnje rodnosti v Aziji

Vir: United Nations (2019c).

Padec smrtnosti, ki je posledica tehnološkega napredka v medicini in naravoslovnih znanostih, ima dva glavna učinka: zmanjšanje dobička velikih družin in povečanje donosnosti človeškega kapitala. Učinek padca smrtnosti moramo gledati po starostnih skupinah, saj lahko pride do velikih razlik. Zmanjšanje odrasle smrtnosti poveča donosnost vlaganja v človeški kapital, zniža rodnost in premakne ženske iz gospodinjestev na trg dela. Zmanjšanje otroške smrtnosti prav tako zniža rodnost, vendar poveča donosnost časa, ki ga investiramo v vsakega otroka (Soares & Falcao, 2008).

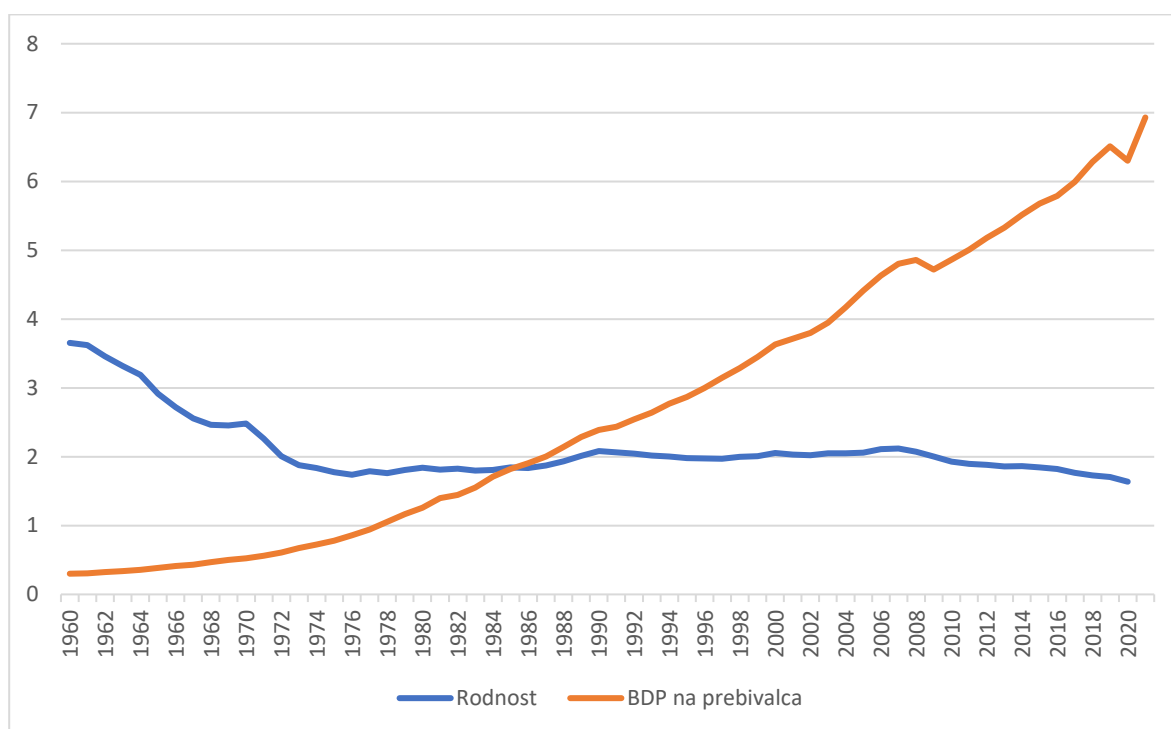
1.2 Vpliv demografskega prehoda na ekonomsko rast

Povezavo med distribucijo dohodka, celotno stopnjo rodnosti in ekonomsko rastjo je raziskoval Kuznets (1973), ki je ugotovil, da je v številnih družbah skozi daljše časovno obdobje celotna stopnja rodnosti in naravnega prirasta višja v revnejših družbenih skupinah kot v bogatejših družbenih skupinah. Negativna povezava med rodnostjo in naravnim prirastom ter ekonomskim statusom in bruto domačim proizvodom (v nadaljevanju BDP) na prebivalca ovira ekonomski napredek revnejših skupin znotraj družbe. Poslabšanje statusa revnih, ki je deloma posledica prevelike rodnosti, je razlog za drugi demografski prehod.

Empirične raziskave kažejo, da se v začetni fazi ekonomskega razvoja rodnost in dohodkovna neenakost povečujeta, v drugi fazi pa rodnost začne padati, dohodek je bolj enakomerno razdeljen in dohodek na prebivalca začne rasti. Ta dinamičen proces temelji na dveh glavnih predpostavkah. Prva je, da je neto donosnost izobraževanja otroka izobraženih staršev večji, kot neto donosnost izobraževanja otroka neizobraženih staršev. Druga pa je, da so stroški vzgoje otrok merjeni kot oportunitetni prihodki (angl. *forgone earnings*) staršev. Če smatramo otroke za normalno dobrino, imajo izobraženi starši manj otrok kot neizobraženi. Dokler se otroci neizobraženih staršev ne izobražujejo, je rodnost visoka in ponudba neizobraženih posameznikov raste hitreje kot ponudba izobraženih posameznikov. Ker se donosnost vlaganja v človeški kapital poveča, se nekateri potomci neizobraženih staršev odločijo vlagati v človeški kapital in pridobiti izobrazbo. To povzroči padec ponudbe nespecializiranih delavcev in povečanje ponudbe specializiranih delavcev, prav tako se plača nespecializiranih delavcev poveča in plača specializiranih delavcev zniža. Demografski prehod tako sovпада z začetkom padca neenakosti (Dahan & Tsiddon, 1998).

Znižanje celotne stopnje rodnosti sovпада s povečanjem ravni dohodka na prebivalca in povečanjem stopnje rasti dohodka na prebivalca. To je prikazano grafično na sliki 2, kjer vidimo, da se krivulja, ki ponazarja BDP na prebivalca začne povečevati s padanjem celotne stopnje rodnosti. Zgoraj predstavljen graf je uporabljen zgolj za namen vizualne reprezentacije, saj so uporabljene vrednosti BDP na prebivalca prilagojene merski lestvici celotne stopnje rodnosti. Podatki o celotni stopnji rodnosti predstavljajo število rojenih otrok na žensko, grafično prikazana vrednost BDP na prebivalca pa je dejanski BDP na prebivalca deljen z 10^4 .

Slika 2: Ponazoritev gibanja rodnosti in BDP-ja na prebivalca v ZDA, 1960–2020

Vir: World Bank (2022b), World Bank (2022c).

Raven dohodka na prebivalca se spremeni zaradi dveh dejavnikov. Prvi je, da do prehoda pride, ko vsi vlagajo v človeški kapital, in ker je njegova donosnost višja od donosnosti drugih naložb, se output povečuje in z njim tudi dohodek na prebivalca. Drugi pa je, da je večji output razdeljen med manjše število posameznikov, saj je rodnost nižja. Ker so po prehodu vsi posamezniki specializirani, se stopnja rasti dohodka na prebivalca prav tako povečuje. Output in output na prebivalca sta lahko zelo dolgo pozitivno povezana z rodnostjo. Šele ko postanejo specializirane sposobnosti dovolj pomembne in zaželeni, se ta povezava spremeni v negativno in ekonomska rast postane povezana s padcem rodnosti. To pojasni tudi, zakaj so različne države in regije dosegale zelo visoke ravni dohodka veliko pred demografskim prehodom (Dahan & Tsiddon, 1998).

1.3 Demografski prehod v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji

Demografski prehod je bil eden temeljnih dogodkov v azijsko-pacifiški regiji v drugi polovici dvajsetega stoletja. Prehod je odražal spreminjajoče se gospodarske, družbene in idejne okoliščine za azijska ljudstva in močno vplival na razvoj njihovih življenj v enaindvajsetem stoletju (Jones, 2007).

Na Kitajskem se je demografski prehod začel s strmim padcem smrtnosti in velikim izboljšanjem pričakovane življenjske dobe. Kot vidimo v tabeli 2, je bila okoli leta 1950 pričakovana življenjska doba Kitajcev 43 let, kar je skoraj 30 let manj kot pričakovana

življenjska doba v industrializiranih evropskih državah in ZDA. V manj kot 50 letih je Kitajski uspelo povečati pričakovano življenjsko dobo na 70 let, kar je drugim državam uspelo v 100 letih. Zasluge za to gredo predvsem vladnim iniciativam na področju javnega zdravja, ki so bile osnovane na enostavnih preventivnih ukrepih in široki dostopnosti primarnega zdravstva (Feng, 2011; United Nations, 2019c).

Tabela 2: Glavni indikatorji demografskega prehoda na Kitajskem

Indikator	1950	1970	1980	1990	2000	2005	2015
Število prebivalcev (milijon)	554,4	827,6	1000,1	1176,9	1290,6	1330,8	1406,9
	1950–55	1965–70	1985–90	1995–00	2000–05	2005–10	2015–20
Živorojeni (na 1000)	42,5	39,5	24,8	14,6	13,1	12,8	11,9
Umrli (na 1000)	22,6	12,8	6,7	6,7	6,6	6,9	7,1
Naravni prirast (na 1000)	19,9	26,7	18,1	7,9	6,4	5,9	4,8
Pričakovana življenjska doba (let)	43,8	55,5	68,9	70,6	72,3	73,7	76,6
Število umrlih dojenčkov (na 1000 živorojenih)	129	94	42	35	27	18	10
Pismenost (% celotne populacije nad 15 let starosti)	-	-	65,5	77,8	90,9	95,1	96,8
% urbanega prebivalstva	11,2	18,1	22,9	30,9	35,9	42,6	55,5
BDP na prebivalca (USD)	-	112	306	335	939	1718	7863

Vir: United Nations (2018), United Nations (2019a), United Nations (2019c).

Izboljšanje pričakovane življenjske dobe je botrovalo izjemno hitri rasti populacije na Kitajskem. V dveh desetletjih se je smrtnost zmanjšala za kar 66 %, z 22,6 na tisoč leta 1950 na 7,6 leta 1970, rodnost pa je v tem obdobju ostala približno enaka, v povprečju 6 otrok na žensko. Ker se rodnost ni zmanjšala hkrati s smrtnostjo, je bil naravni prirast v 60-ih letih zelo visok. Populacija se je povečala s 600 milijonov leta 1954 na 700 milijonov 1964, v naslednjem desetletju pa še za dodatnih 200 milijonov. V približno 50-ih letih je Kitajska končala prehod z nizke stopnje naravnega prirasta zaradi visoke smrtnosti in visoke rodnosti na nizko stopnjo naravnega prirasta zaradi nizke smrtnosti in nizke rodnosti (Feng, 2011).

V večini držav je bil padec rodnosti pod raven obnavljanja zaželen in spodbujan s strani vlad, ki so v ta namen implementirale politike načrtovanja družine v 60-ih in 70-ih letih. V državah kot so Japonska, Singapur, Južna Koreja, Tajski in Kitajska je rodnost danes že na ali pod

reprodukcijsko ravnjo. Japonska je bila prva država v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji, ki je šla skozi padec rodnosti. Celotna stopnja rodnosti je med leti 1925 in 1940 padla s 5,1 na 4,1 ter dosegla stopnjo enostavnega obnavljanja 2,03 do 1960, po 1975 pa je začela padati pod reprodukcijsko raven. Kot je prikazano v tabeli 3, je takoj za Japonsko od leta 1950 celotna stopnja rodnosti začela padati tudi v drugih državah v regiji. Celotna stopnja rodnosti v Singapurju in Južni Koreji je začela padati že po 1960, medtem ko je na Kitajskem in Tajskem ostala visoka do 1970. Celotna stopnja rodnosti v Singapurju je do 1975 že dohitela Japonsko in začela padati pod reprodukcijsko raven. V Južni Koreji je do reprodukcijske ravni prišlo do leta 1985, Kitajska in Tajska pa sta zadnji zaključili prehod na nizko rodnost okoli 1990. Hitrost padanja rodnosti je bila v teh državah hitrejša kot je bila v zahodnih družbah med 1880 in 1930, ko se je demografski prehod prvič začel. Povzetek gibanja celotne stopnje rodnosti v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji lahko vidimo v tabeli 3 spodaj (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004; Jones, 2007; United Nations, 2019b).

Tabela 3: Povzetek gibanja celotne stopnje rodnosti v Vzhodni in Jugovzhodni Aziji

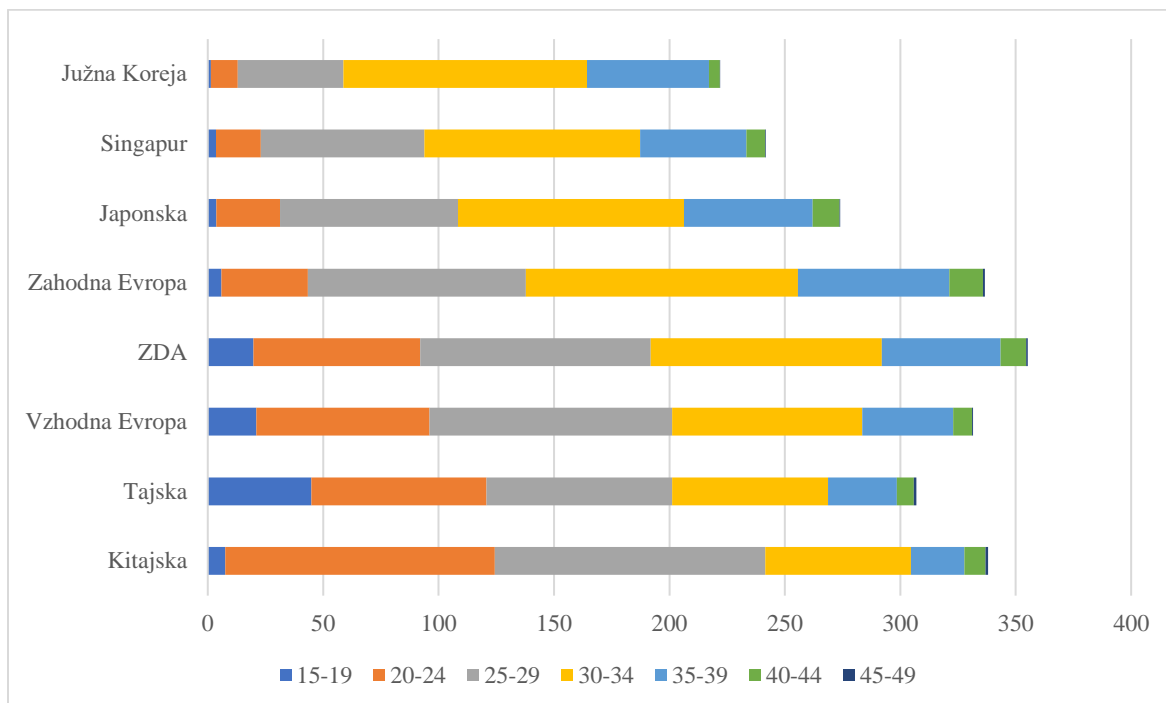
	Kitajska	Japonska	Južna Koreja	Singapur	Tajska
1950–55	6,11	2,96	5,65	6,61	6,14
1955–60	5,48	2,17	6,33	6,34	6,14
1960–65	6,15	2,03	5,60	5,12	6,13
1965–70	6,30	2,04	4,65	3,65	5,99
1970–75	4,85	2,13	4,00	2,82	5,05
1975–80	3,01	1,83	2,92	1,84	3,92
1980–85	2,52	1,76	2,23	1,69	2,95
1985–90	2,73	1,65	1,57	1,70	2,30
1990–95	1,83	1,48	1,68	1,73	1,99
1995–00	1,62	1,37	1,50	1,57	1,77
2000–05	1,61	1,30	1,21	1,35	1,60
2005–10	1,62	1,34	1,17	1,26	1,56
2010–15	1,64	1,41	1,23	1,23	1,53
2015–20	1,69	1,37	1,11	1,21	1,53

Vir: United Nations (2019c).

Kot lahko vidimo na sliki 3, prihaja v državah z nizko rodnostjo do razlik v starostni porazdelitvi rodnosti. Za zahodno Evropo, Japonsko, Singapur in Južno Korejo je značilno pozno rojevanje, saj matere, starejše od 29 let, predstavljajo 73–77 % celotne stopnje rodnosti, starostna skupina 30–34 pa ima najvišjo starostno specifično stopnjo rodnosti. V ZDA in Vzhodni Evropi 56 % celotne stopnje rodnosti predstavljajo matere med 25. in 35. letom starosti, najvišjo starostno specifično stopnjo rodnosti imata starostni skupini 25–29 in 30–34. K rodnosti na Kitajskem in Tajskem pa predvsem prispevajo ženske, mlajše od 30

let, ki predstavljajo 65–71 % celotne stopnje rodnosti, najvišjo starostno specifično stopnjo rodnosti imata starostni skupini 20–24 in 25–29 (United Nations, 2019c).

Slika 3: Starostno specifična stopnja rodnosti (št. rojstev na 1000 žensk), 2015–2020

Vir: United Nations (2019c).

1.4 Demografski prehod in ženske

1.4.1 Vpliv položaja žensk na padec rodnosti

Ena glavnih teorij padca rodnosti kot vzrok za padec navaja opolnomočene ženske. Različni avtorji so zaključili, da je družbeni položaj žensk najpomembnejši dejavnik za razumevanje demografskih situacij. Izobrazba žensk vpliva na padec rodnosti, ker izobražene ženske zavračajo ponavljajoče nosečnosti, niso ekonomsko odvisne od sinov, ko se postarajo, in imajo visoke aspiracije za vsakega otroka, zato želijo manj otrok, da lahko v vsakega vlagajo več. Pismenost žensk je močno negativno povezana s celotno stopnjo rodnosti ($r = -0,864$) (Sanderson & Dubrow, 2000).

Raziskava, ki sta jo izvedla Sanderson in Dubrow (2000), je pokazala, da smrtnost otrok, starih manj kot leto dni, opolnomočenje žensk in delež urbanega prebivalstva najbolj pojasnjujejo rodnost tako na podatkih iz 1960 kot 1990. Ko ženske postanejo bolj opolnomočene, se celotna stopnja rodnosti zmanjša.

Položaj žensk lahko merimo na različne načine, najpogostejša kazalnika sta izobrazba in zaposlitev, lahko pa se osredotočimo tudi na moč odločanja, ki jo imajo ženske pri vsakodnevnih gospodinjstkih aktivnostih in pomembnejših življenjskih odločitvah. Mehanizmi, s katerimi položaj žensk vpliva na smrtnost in rodnost, so kompleksni, vendar lahko posplošeno rečemo, da so demografske spremembe posledica preoblikovanja odločitev o rojevanju otrok in skrbi za njih. Izobrazba žensk ima močan vpliv na zniževanje rodnosti in smrtnosti otrok (McNay, 2005).

1.4.2 Posledice demografskega prehoda za ženske

Demografski prehod in spremembe vlog ter statusa žensk sta del družbenih in ekonomskih sprememb, ki jih je prinesla industrijska revolucija. Pred demografskim prehodom je bila primarna naloga žensk biološka reprodukcija. V predindustrijskih družbah so ženske lahko združevale vzgojo otrok z ekonomskimi vlogami, saj so bile ekonomske aktivnosti osredotočene na družino. Z industrializacijo pa se je ekonomska produkcija premaknila ven iz doma. Moški so svoje ekonomske aktivnosti zlahka prenesli, medtem ko je ohranjanje ekonomske vloge žensk omejevala vzgoja otrok. S padcem smrtnosti dojenčkov in otrok, ženske niso bile več primorane roditi veliko otrok, da bi jih nekaj doživelo odraslo starost. Prav tako so se stroški vzgoje otrok povečali, tako da se je pomembnost reprodukcijske vloge žensk še zmanjšala in prispevala k padcu rodnosti. Daljša življenjska doba, ki je posledica padca smrtnosti, je pomenila, da je manjši delež ženskega življenja posvečen rojstvu in vzgoji otrok. Ženske so lahko tako ponovno imele tudi ekonomske vloge, kar je razvidno iz povečanega števila žensk na trgu dela v 20. stoletju (Ridley, 1968).

Glavna prednost demografskega prehoda za ženske je povezana z zmanjšanjem rodnosti. Pred demografskim prehodom so ženske rodile v povprečju šestkrat, kar pomeni, da so nosečnost, dojenje in skrb za otroka predstavljali glavni del njihovega mnogo krajšega življenja. V populaciji, ki je že šla čez demografski prehod, ženske rodijo dvakrat, tako da otroci predstavljajo manjši del njihovega življenja, ki je prav tako daljše. Poleg prednosti, ki jih prinese manjše število otrok, imajo ženske veliko koristi tudi od časovnega nadzora rojstva. Neposredna pozitivna posledica nižje celotne stopnje rodnosti je tudi manjša smrtnost mater med nosečnostjo ali do 42 dni po koncu nosečnosti (McNay, 2005).

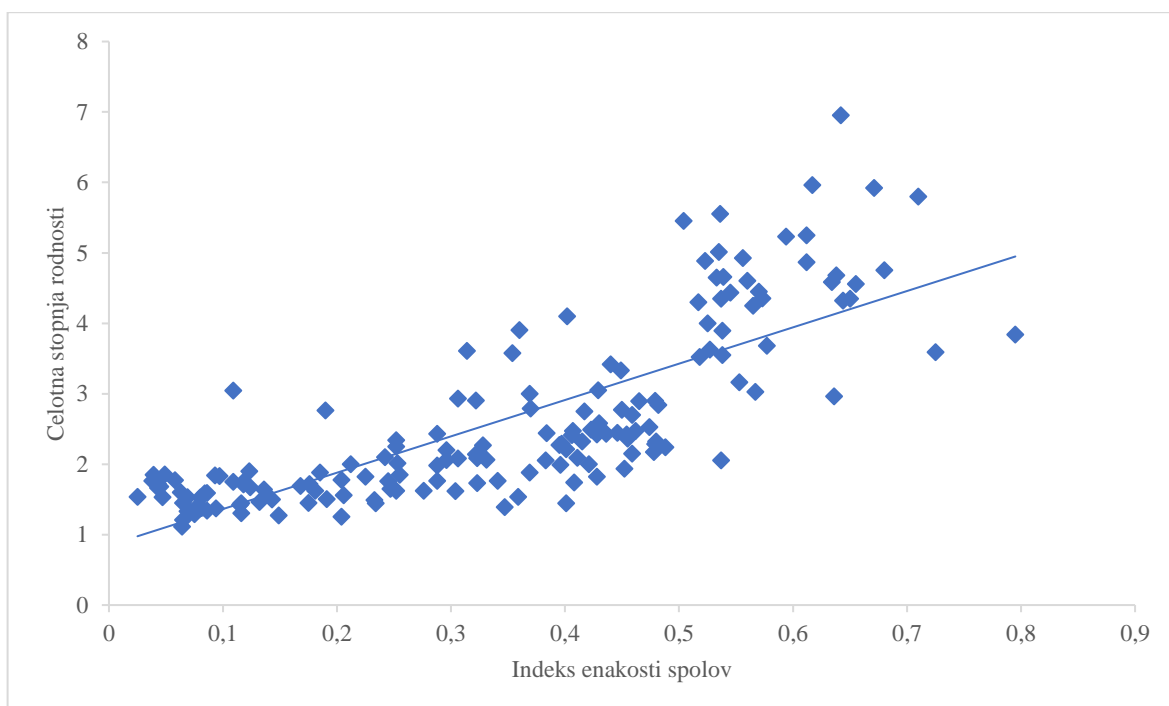
Večina žensk je na boljšem zaradi demografskega prehoda, še posebej zaradi padca rodnosti, ki jim omogoči več svobode za izobraževanje in zaposlitev. Manjša smrtnost vpliva na vlaganje posameznikov v človeški kapital in željo po potomcih, kar ima implikacije tudi za udeležbo žensk na trgu dela in razliko v plačah med spoloma. Podaljšanje življenjske dobe odraslih poveča donos človeškega kapitala in zmanjša rodnost, kar posledično zmanjša povpraševanje po gospodinjstvih. Ker ženske niso več primarno specializirane v gospodinjstva, lahko potem večji del produktivne delovne dobe namenijo trgu, kar vodi do zmanjševanja razlik v plači med spoloma, saj se človeški kapital prerazdeli (McNay, 2005; Soares & Falcao, 2008).

Zmanjšanje konflikta med delom in gospodinjskimi odgovornostmi, kasnejša poroka in manjše število otrok so ženskam omogočili vstop na trg dela. Delež žensk na trgu dela se je povečal v skoraj vseh državah, kjer je celotna stopnja rodnosti opazno padla, prav tako se je zmanjšala razlika med plačami moških in žensk. Večja udeležba žensk na trgu dela je privedla tudi do sprememb pogajalske moči moža in žene in povečanja samostojnosti žensk. To, da imajo ženske manj otrok, prav tako pozitivno vpliva na trajanje zaposlitve, njihov zaslužek in izbiro poklica. Zaposlovanje žensk je prispevalo k rasti BDPja v Vzhodni Aziji, saj je večja udeležba ženska na trgu dela povečala ponudbo dela v regiji, kar je velik vir ekonomske rasti (Bauer, 2001; Soares & Falcao, 2008).

Slika 4 prikazuje povezavo med indeksom enakosti spolov (angl. Gender inequality index, v nadaljevanju GII) in celotno stopnjo rodnosti za 162 držav, za katere sta oba podatka dostopna. Indeks GII meri neenakost med spoloma na področju reproduktivnega zdravja, opolnomočenja in dela. Nižji kot je indeks, manj je razlik med ženskami in moškimi. Vidimo lahko, da obstaja visoka pozitivna linearna povezava med obema spremenljivkama ($r = 0,79$, $p < 0,001$), kar nakazuje, da je višja rodnost povezana z večjo neenakostjo med spoloma (United Nations, 2019c; United Nations, 2020).

Slika 4: Povezava med celotno stopnjo rodnosti in indeksom enakosti spolov, 2019¹

Vir: United Nations (2019c), United Nations (2020).

Demografske spremembe vplivajo tudi na vloge, ki jih imajo ženske znotraj gospodinjstva. Ker ženske še vedno prevzemajo večji del skrbi za potomce nase, lahko širjenje vlog izven

¹ Podatki o celotni stopnji rodnosti so za obdobje 2015–2020, podatki o indeksu enakosti spolov so za leto 2019

gospodinjstva za njih predstavlja dodatno breme. Gospodinjske aktivnosti so poleg vsakodnevnih skrbi za dom tudi vzgoja otrok in skrb za starejše (Bauer, 2001; McNay, 2005).

Vloga ženske kot skrbnice se ne spreminja vedno s številom otrok, še posebej v okoljih, kjer se žensko ocenjuje predvsem na podlagi njene vloge kot žene in matere. Ženske na Kitajskem so na primer sprejemale politiko enega otroka in vso svojo energijo vložile v oblikovanje »popolnega edinca« da bi izpolnile svojo materinsko dolžnost (McNay, 2005).

Padec smrtnosti pomeni, da večji del populacije doživi visoko starost in živi dlje, padec rodnosti pa poveča delež starejših v populaciji. V razvijajočih se državah gospodinjstvo finančno, fizično in čustveno podpira starejše člane družine. Ker je delo doma neenakomerno razdeljeno med spoloma, večji del bremena pade na ženske. Kasnejše rojevanje še dodatno oteži vlogo žensk, saj skrb za starejše sedaj nastopi skoraj istočasno kot skrb za otroke. Padec rodnosti in trend oblikovanja manjših družin dodatno oteži situacijo žensk, saj omeji število sorojencev, na katere se lahko zanesejo za pomoč pri skrbi za otroke in starejše (McNay, 2005).

1.5 Trendi porok in vpliv izobrazbe na čas sklepanja zakonske zveze

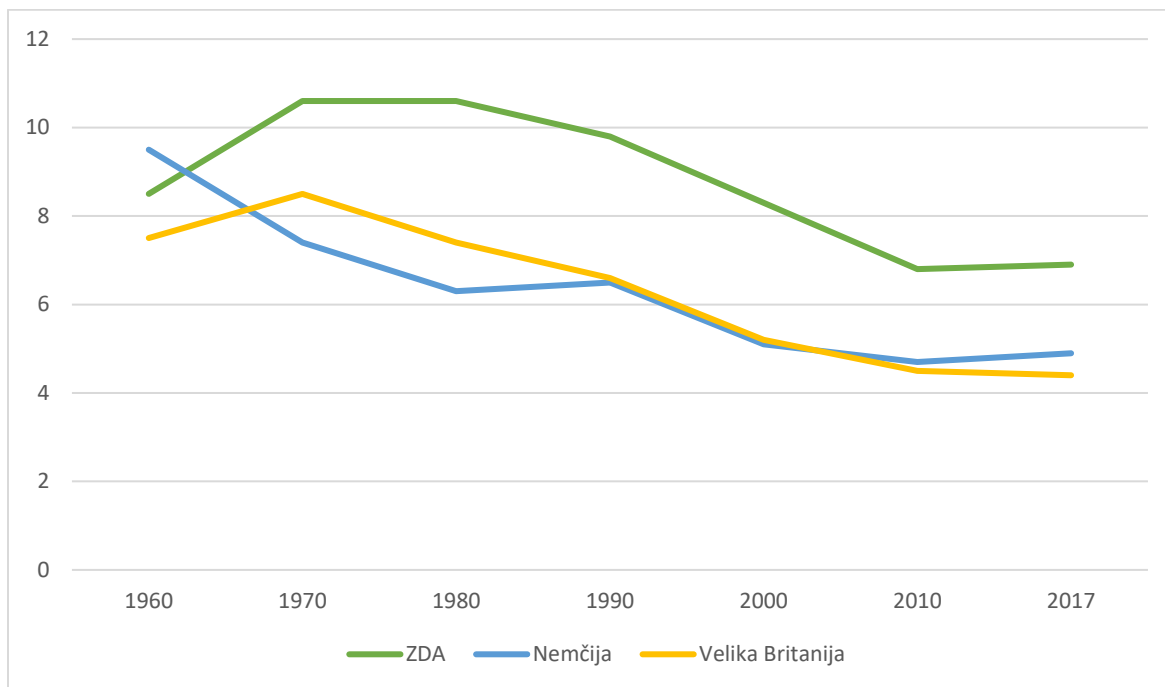
Zakonska zveza je temeljna institucija v vsaki družbi, ki pa se je močno spremenila v zadnjih nekaj desetletjih. Tako v ZDA, Evropi in v zadnjem času tudi Aziji, je moč opaziti spremembe v razširjenosti, času, razvezah in alternativah zakonski zvezi. Številne demografske in sociološke teorije domnevajo, da družinske prakse konvergirajo v enoten vzorec, ki se oblikuje zaradi družbenih sprememb, povezanih z industrializacijo. Čeprav res lahko opazimo splošen upad razširjenosti zakonskih zvez in naraščanje ločitev, obstajajo močne razlike v hitrosti, času in intenzivnosti sprememb med posameznimi državami. Kljub temu, da podobne ekonomske in družbene sile preoblikujejo družbe po vsem svetu, ne moremo posploševati sprememb zakonskih vzorcev, saj obstajajo razlike v družbenih kontekstih in kulturnih zgodovinah držav (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Porast udeležbe žensk na trgu dela je povzročil velike spremembe družinskih odnosov. Nizka celotna stopnja rodnosti in sklepanja zakonskih zvez ter visoka stopnja ločitev odražajo pritisk na družino zaradi vključitve žensk na trg dela. Ti problematični elementi se lahko izboljšajo z večjo vključenostjo moških znotraj gospodinjstva. V prvih letih povečevanja udeležbe žensk na trgu dela, so se zaposlene ženske poročale kasneje in imele manj otrok kot neporočene ženske (Goldscheider, Bernhardt & Lappegård, 2015).

Trendi poročanja se v državah zahodne Evrope in ZDA niso močno spremenili takoj po demografskem prehodu, temveč šele po 1960. Kot lahko vidimo na sliki 5, se je število porok začelo manjšati, saj je čedalje več parov živelo v zunajzakonski zvezi, prav tako pa poroka ni bila več povezana z rojstvom in vzgojo otrok. Število otrok, ki so se rodili neporočenim parom ali mamam samohranilkam, se je začelo večati. Vse te spremembe so sovpadale s porastom udeležbe žensk na trgu dela, ki je tradicionalno povezana z odlašanjem ali

odklanjanjem poroke, nizko rodnostjo in povečanim številom ločitev (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004; Goldscheider, Bernhardt & Lappegård, 2015; Torr, 2011).

Slika 5: Število porok na 1000 prebivalcev, 1960–2017

Vir: Ortiz-Ospina & Roser (2020).

Med leti 1940 in 2000 se je delež poročenih žensk v ZDA med 18. in 39. letom starosti zmanjšal z 62 % na 49 %, delež nikoli poročenih se je povečal s 30 % na 39 % in delež ločenih z 8 % na 12 %. Povprečna starost žensk ob prvi poroki je bila v ZDA leta 1970 21,5 let, leta 2010 pa 27,5 let (Torr, 2011; United Nations, 2019b).

Kljub hitri rasti udeležbe žensk na trgu dela v šestdesetih in sedemdesetih letih 20. stoletja moškim ni bilo treba takoj spremeniti družinske vloge. Ženske so se odzivale na nove priložnosti in sprejemale nove vloge, hkrati pa ostajale glavne skrbnice za gospodinjstvo. Na žensko zaposlitev je močno vplivalo število otrok in zaslužek moža. V obdobju, ko so bile zaposlene ženske manjšina, so lahko moški našli partnerko, ki od njih ni pričakovala sodelovanja pri gospodinjskih opravilih. Tako so zaposlene ženske, ki so želele družino, morale prevzeti vso skrb za gospodinjstvo ali ostati samske. Ko se je zaposlitev žensk normalizirala in postala celo zaželena, se je ta dinamika med spoloma spremenila. Moški so s spremembami svetovnega gospodarstva začeli prevzemati del gospodinjskih opravil, saj je globalizacija povečala potrebo po dveh dohodkih. Sprememba spolnih vlog znotraj družine ima tako pozitiven vpliv, saj povečuje število zakonskih zvez in rodnost (Goldscheider, Bernhardt & Lappegård, 2015).

Porast sobivanja in zunajzakonskega rojevanja otrok ter kasnejše sklepanje zakonske zveze in odlaganje rojevanja niso nujno negativni trendi. Zamenjava pravnih ali verskih obredov za družbeno priznan »status para« ni škodljiva za pare in njihove otroke. Tudi zakonska zveza je lahko enako nestabilna kot je sobivanje. Rojevanje in vzgoja otrok v zunajzakonski skupnosti ni škodljiva, če so otroci rojeni v stabilno, pravno podprto zvezo. Enako velja za odlaganje rojevanja, saj ima večina ljudi zaradi demografskega prehoda daljšo življenjsko dobo in posledično dovolj časa imeti dva otroke. Mladi moški in ženske potrebujejo čas za gradnjo trdnih odnosov, utrjevanje kariernih poti in oblikovanje identitete, preden postanejo starši. Glede na življenjsko dobo posameznika lahko starševstvo premaknejo na zgodnja ali srednja trideseta leta (Goldscheider, Bernhardt & Lappegård, 2015).

Lastni dejanski in potencialni zaslužek žensk privede do »učinka neodvisnosti«, ki zmanjša potrebo žensk po sklenitvi zakonske zveze ali po tem, da ostanejo v neželenem zakonu. Plača žensk pa ustvari »učinek dohodka«, ki poveča privlačnost zaposlene ženske kot partnerke in stabilizira oblikovane zakonske zveze. Raziskava, ki jo je izvedla Sweeney (2002) na ameriških podatkih, ugotavlja, da »učinek dohodka« čedalje bolj prevladuje nad »učinkom neodvisnosti«, saj je zaslužek žensk postal pomemben pozitiven dejavnik pri sklepanju zakonske zveze. To nakazuje, da se preferenca moških spreminja, saj zdaj raje izberejo partnerko, ki v zvezo prinaša resurse (Goldscheider, Bernhardt & Lappegård, 2015; Sweeney, 2002).

Torr (2011) v svoji raziskavi na ameriških panelnih podatkih ugotavlja, da je leta 1940 obstajalo negativno razmerje med izobrazbo in poročnostjo, kar se sklada s teorijo specializacije in izmenjave. Najnižjo verjetnost za poroko so imele visokošolsko izobražene ženske, največjo verjetnost za poroko pa ženske z manj kot srednješolsko diplomu. Do leta 2000 je bil odnos med izobrazbo in poročnostjo pozitiven. Visokošolske diplomantke so imele največjo verjetnost za poroko, najnižjo verjetnost za poroko pa so imele ženske z nižjo srednješolsko izobrazbo. To nakazuje, da izobraževanje lahko odloži poroko, vendar ne privede do manjšega števila porok.

Azijske družbe so bistveno drugačne od zahodnih družb, saj so bolj kolektivistično usmerjene, s poudarkom na klanskem ali rodovnem sistemu in čaščenju prednikov. Ločimo lahko med dvema osnovnima zakonskima vzorcema: »evropski« vzorec pozne poroke in visokega deleža samskih, ki je značilen za zahodno Evropo in »neevropski« vzorec zgodnje in univerzalne poroke, ki je značilen za večino držav v Aziji in Latinski Ameriki (Hajnal, 1982).

1.6   Ekonomske razlage reproduktivnega vedenja

Ekonomika gospodinjstev ni bila razširjena tema raziskovanja, dokler se ni Becker v svoji teoriji nove ekonomije gospodinjstva (angl. New Household Economics, v nadaljevanju NHE) osredotočil na rodnost in oblikovanje družine, dva dejavnika, ki tradicionalno nista

spadala v sfero ekonomistov. Njegov model je izjemno vplival na nastanek različnih študij, ki so podpirale ali kritizirale njegovo teorijo (Becker, 1960; Becker, 1992).

Ker spočetje in skrb za otroka zahteva biološko in družbeno soodvisnost para, primarna enota opazovanja ne more več biti posameznik. Zato se fokus premakne s posameznika na gospodinjstvo in pojavi se ideja plačanega in neplačanega dela znotraj gospodinjstva. Teorija NHE skuša razširiti osnovni neoklasični ekonomski model z analizo reproduktivnega vedenja in predpostavlja, da je odločitev za rojstvo otroka podobna drugim ekonomskim odločitvam. Posledično na reproduktivno vedenje vplivata enaki spremenljivki kot v katerikoli drugi ekonomski analizi, to sta cena in dohodek. Gospodinjstva se v skladu s svojimi proračunskimi omejitvami odločajo glede porabe dobrin, ki jih lahko kupijo na trgu ali proizvedejo doma. V modelu reproduktivnega vedenja so otroci ena od dobrin, ki lahko gospodinjstvu poveča koristnost. Becker otroka najprej definira kot normalno dobrino, kar pomeni, da povečanje dohodka, *ceteris paribus*, vodi v povečanje povpraševanja, povečanje »cene« otroka pa vodi v zmanjšanje povpraševanja. »Cena« otroka poleg konvencionalnih stroškov, kot so hrana in oblačila, vključuje čas, ki ga starša (predvsem mama) zapravita za skrb za otroka. Ceno časa skrbi za otroka merimo z vrednostjo izgubljenega časa, ki bi ga lahko namenili za ostale aktivnosti in jo na splošno enačimo s senčno ceno (angl. shadow price) časa ženske. Če blago nima tržne cene, ker ga ni mogoče prodati na trgu, govorimo o senčni ali ocenjeni ceni (Becker, 1960; Becker, 1992; Kabeer, 1996).

Becker reproduktivno vedenje razlaga s pomočjo kompromisa med količino in kakovostjo (angl. quantity-quality trade-off), ker se »kakovost« otroka nanaša na naložbo resursov v posameznega otroka. Povečanje kakovosti je dražje z večjim številom otrok, saj mora povečanje kakovosti veljati za vse posamezne otroke. Podobno je povečanje količine dražje, če so otroci visoke kakovosti, ker visoko kakovostni otroci stanejo več. Starši se morajo z danimi sredstvi odločiti med nalaganjem manjše količine resursov v več otrok in nalaganjem večje količine resursov v manj otrok. Eden od razlogov, zakaj z ekonomskim razvojem celotna stopnja rodnosti pada, je, da se poveča razpoložljivost in donosnost naložb v človeški kapital otrok (predvsem izobraževanje), večje naložbe v izobrazbo otrok pa so povezane z manjšo velikostjo družine (Becker & Lewis, 1973; Kabeer, 1996).

Ekonomske razlage reproduktivnega vedenja poskušajo pokazati pomembnost analize stroškov in koristi otrok pri razlagi razlik v rodnosti, vendar nekateri raziskovalci kot protiargument navajajo, da različne ekonomske spremenljivke nimajo enakega vpliva v vseh okoljih in zagovarjajo uporabo kulturnih spremenljivk in programov načrtovanja družine kot alternativno razlago (Kabeer, 1996).

Za padec rodnosti v državah tretjega sveta ni univerzalnega vzroka, verjetno zato, ker ni enotnega okolja. Vladni programi načrtovanja družine so bili pomembni za doseg nižje celotne stopnje rodnosti v številnih zelo različnih družbah, kot so Indonezija, Bangladeš in Kitajska; vendar pa je celotna stopnja rodnosti v nekaterih državah (npr. Šrilanka in Vietnam) padla že pred implementacijo programov načrtovanja družine. Visoka udeležba

žensk na trgu dela, ki jo ekonomisti opredeljujejo kot nadomestno (angl. proxy) spremenljivko za oportunitetne stroške skrbi za otroke, v nekaterih azijskih in afriških državah ni bila pogoj za zmanjšanje rodnosti. V mnogih delih podsaharske Afrike lahko opazimo, da so povprečna leta šolanja na otroka pozitivno povezana z velikostjo družine, kar nasprotuje razlagi kompromisa med količino in kakovostjo (Kabeer, 1996).

Kot glavni dejavnik zniževanja rodnosti ekonomisti izpostavljajo izobrazbo žensk, saj ta povečuje oportunitetne stroške skrbi za otroke, spreminja ženske ambicije, vpliva na poznejše sklepanje zakonske zveze ter spremeni njihove preference glede števila otrok. Empirično pa se učinek izobrazbe žensk po svetu lahko zelo razlikuje, zato izobrazbe žensk ne moremo vedno enačiti z oportunitetnimi stroški časa, posvečenega skrbi za otroke. Podatki kažejo, da razmerje med izobrazbo žensk in rodnostjo sestavljajo različni dejavniki, ki nimajo enakega pomena v vseh okoljih. Izobrazba žensk je lahko približek oportunitetnim stroškom skrbi za otroke, v nekaterih okoljih pa je lahko uporabljena bolj za merjenje stališč, znanja in sposobnosti za načrtovanje družine (Cleland & Wilson, 1987; Kabeer, 1996; Summers, 1993).

1.6.1 Teorija ekonomske neodvisnosti

Teorija ekonomske neodvisnosti predpostavlja tradicionalno diferenciacijo spolnih vlog v družini. Zakonske zveze so, tako kot podjetja, namenjene izmenjavi dela med zakoncema, kjer so moški specializirani za trg dela in ženske specializirane za gospodinjstva dela. S povečano udeležbo žensk na trgu dela prednosti specializacije v zakonu upadajo. Becker (1981) je oblikoval hipotezo ekonomske neodvisnosti, ki trdi, da se ženske z višjimi oportunitetnimi stroški poroke popolnoma odrečejo zakonski zvezi. Ta pojav implicira na negativno povezavo med izobraževanjem in vstopom v zakonsko zvezo (Becker, 1981; Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Zakonska zveza je skoraj vedno prostovoljna, bodisi s strani posameznikov ali njihovih staršev, zato je mogoče uporabiti teorijo preferenc in domnevati, da bodo osebe, ki se poročijo (ali njihovi starši), pričakovale, da se jim bo raven koristnosti dvignila. Ker moški in ženske tekmujejo med seboj, ko iščejo partnerja, lahko domnevamo, da obstaja zakonski trg. Vsaka oseba si poskuša najti najboljšega partnerja ob upoštevanju omejitev, ki jih postavljajo tržni pogoji. Oseba se najprej odloči, kdaj bo vstopila na trg zakonskih zvez in nato išče primerne partnerja. Starost ob vstopu na trg se niža z večjim številom želenih otrok, višjim pričakovanim vseživljenjskim dohodkom in nižjo stopnjo izobrazbe (Becker, 1973; Becker, 1974).

Prevladujoče teorije sklepanja zakonskih zvez so osnovane na predpostavki, da se moški in ženske poročijo, ko jim poroka prinese več koristi kot samski stan. Becker (1981) je v svoji teoriji specializacije in izmenjave oblikoval predpostavko univerzalnosti, ki pravi, da se ženske z visokim ekonomskim položajem poročijo kasneje. Nespecializirana delitev dela znotraj družine je manj učinkovita kot specializirana delitev dela, kjer moški delajo na trgu

dela in ženske delajo doma. Neučinkovitost, ki je povezana s tako delitvijo dela, ženske z visokim ekonomskim položajem odvrča od poroke (Becker, 1981; Oppenheimer, 1997; Xu, 2019).

Zakonski vzorci imajo med drugim velik vpliv na število rojstev in rast prebivalstva, udeležbo žensk v delovni sili, neenakost v dohodkih in razporeditev prostega časa ter drugih gospodinjskih resursov (Becker, 1973).

1.6.2 Spolna diferenciacija družbenih vlog

Koncept spolnih vlog izhaja iz ideje »moderne« družine, ki temelji na delitvi dela med spoloma. Moški opravljajo naloge, povezane z javno sfero, ženske pa aktivnosti, povezane z nego in skrbjo za družino. Z globalno industrializacijo, gospodarskim razvojem in modernizacijo so se pojavile tudi opazne spremembe v družinskih odnosih. Predvsem spremembe v sklepanju zakonske zveze odražajo povečano udeležbo žensk na trgu dela in večjo enakost spolov v izobrazbi. Z naraščanjem števila žensk na trgu dela je začelo prihajati do navzkrižja med vlogami, ki so jih opravljale, kar je vodilo v oblikovanje manjših družin (Kabeer, 1996; Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Raziskave iz ZDA in Zahodne Evrope nakazujejo, da lahko naraščajoča izobrazba žensk in boljši pogoji na trgu dela spremenijo spolno diferenciacijo vlog v družini. V teh družbah se je odnos med izobrazbo in sklepanjem zakonske zveze spremenil. Višja izobrazba je zdaj povezana z večjo verjetnostjo za poroko. Ta pozitiven odnos med izobrazbo in sklepanjem zakonske zveze je posledica sprememb ekonomskih temeljev zakonske zveze. Čeprav ženske še vedno opravljajo večji delež gospodinjskih opravil v primerjavi z moškimi moškim, sta višja stopnja izobrazbe in večji zaslužek spremenila zakonsko zvezo iz ekonomske enote, ki je spolno asimetrična v enoto, ki je bolj egalitarna (Sweeney, 2002; Tian, 2013).

Ženske se ne odrečejo poroki, ampak zaradi izobrazbe in udeležbe na trgu dela iščejo partnerja z višjim zaslužkom. Različne ameriške študije to trditev podpirajo na podlagi dejstva, da se je v zadnjih desetletjih razširjenost zakonskih zvez med visoko izobraženimi ženskami povečala in da se podobno izobraženi posamezniki nagibajo poroki drug z drugim (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Izobrazba žensk je kazalnik zaslužka (ali prihodnjega zaslužka) in je dragocena zakonska dobrina. V sodobni družbi visokošolska izobrazba in višji zaslužek ženske naredita v privlačne zakonske partnerje. Vendar pa izboljšani ekonomski položaj spodbuja daljše in bolj podrobno iskanje dobrega partnerja, kar vodi v zapoznelo sklenitev zakonske zveze (Oppenheimer, 1988; Xu, 2019).

Spremembe položaja žensk in moških na trgu dela, njihovih spolnih družbenih vlog ter vzorci potrošnje so spremenili sprejemanje odločitev za poroko. Lahko bi rekli, da se je ekonomska podlaga poroke spremenila. Glede na to, da obstajajo velike kulturne razlike v odnosu med ekonomskim položajem in poročnostjo, je pomembno vpliv ekonomskega statusa na poročnost preučevati v različnih državah (Sweeney, 2002).

Predpostavka spolno-kontekstualnih razlik (ang. gender-contextual variation hypothesis) pravi, da višji ekonomski položaj žensk preprečuje poroko v državah z visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog in spodbuja poroko v državah z bolj egalitarno delitvijo vlog. Z družbenimi vlogami razlikujemo med pričakovanim vedenjem moških in žensk ter razpoložljivimi priložnostmi za vsak spol. Spolna diferenciacija družbenih vlog lahko vpliva na volilno pravico žensk, pravico do izobrazbe in izbiro področja izobrazbe, dostop do resursov, odločitve povezane s poroko itd. Visoka stopnja spolne diferenciacije družbenih vlog je posledica zgodovinskih, kulturnih in ideoloških dejavnikov ter je lahko prisotna tako v industrializiranih državah, kot državah v razvoju (Raymo, 2003; Ono, 2003; Tian, 2013; Tiwari, 2019).

Raziskave iz držav z relativno visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog kažejo, da višji dohodek žensk korelira z nižjo stopnjo poročnosti. V bolj egalitarnih družbah je višji dohodek žensk povezan z večjo možnostjo za poroko. Prav tako podatki nakazujejo, da je v državah z visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog donos naložb v človeški kapital nižji za ženske kot za moške (Ono, 2003).

Piotrowski, Tong, Zhang in Chao (2016) v svoji raziskavi ugotavljajo, da izobrazba različno vpliva na poročnost glede na okolje, iz katerega prihaja oseba (ruralno ali urbano). Trdijo, da za urbane ženske izobrazba ne znižuje poročnosti v takšni meri kot jo znižuje ruralnim ženskam. To ne pripisujejo višjim oportunitetnim stroškom poroke, kot predvideva Becker (1981) ampak dejstvu, da je na Kitajskem še vedno zelo pogosta hipergamija (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016).

Kasnejša poroka pri večini ženskih kohort na Kitajskem je povezana s visokošolsko izobrazbo in bivanjem v vzhodnih obalnih regijah. Izkazalo se je, da višja izobrazba povečuje poročnost žensk, čeprav je povezana s kasnejšo poroko. Ta ugotovitev podpira teorijo sklepanja zakonske zveze, ki trdi, da višje dosežena izobrazba žensk vodi v daljše iskanje idealnega zakonca. Kot pomemben kazalnik potencialnega dohodka in kulturnega statusa ženske, lahko izobrazba poveča poročnost (Xu, 2019).

Pomembno je omeniti, da izboljšave v izobrazbi žensk le malo vplivajo na preference pri izbiri zakonskega partnerja. S pomočjo intervjujev so ugotovili, da prevladujoča merila za izbor partnerja na Kitajskem še vedno temeljijo na tradicionalnih družinskih vlogah spola, ki poudarjajo bogastvo in izobrazbo moškega ter žensko lepoto in njeno sposobnost skrbeti za družino (Tian, 2013).

Spremembe v trendih porok lahko predstavljajo odlog poroke ali pa povečanje števila žensk, ki se ne bodo nikoli poročile. Obe možnosti imata lahko močne družbene in ekonomske implikacije, tako na individualni ravni kot na makro ravni. Na individualni ravni zmanjšanje števila porok vpliva na družinsko strukturo in podporo družinskih članov, na makro ravni pa določa hitrost spreminjanja starostne strukture prebivalstva. Z nižjo rodnostjo in povečanjem števila žensk, ki se ne bodo nikoli poročile, bi se staranje prebivalstva še pospešilo. To bi dodatno povečalo pričakovano pomanjkanje delovne sile in predstavljalo finančno breme za delovno populacijo (Raymo, 1998).

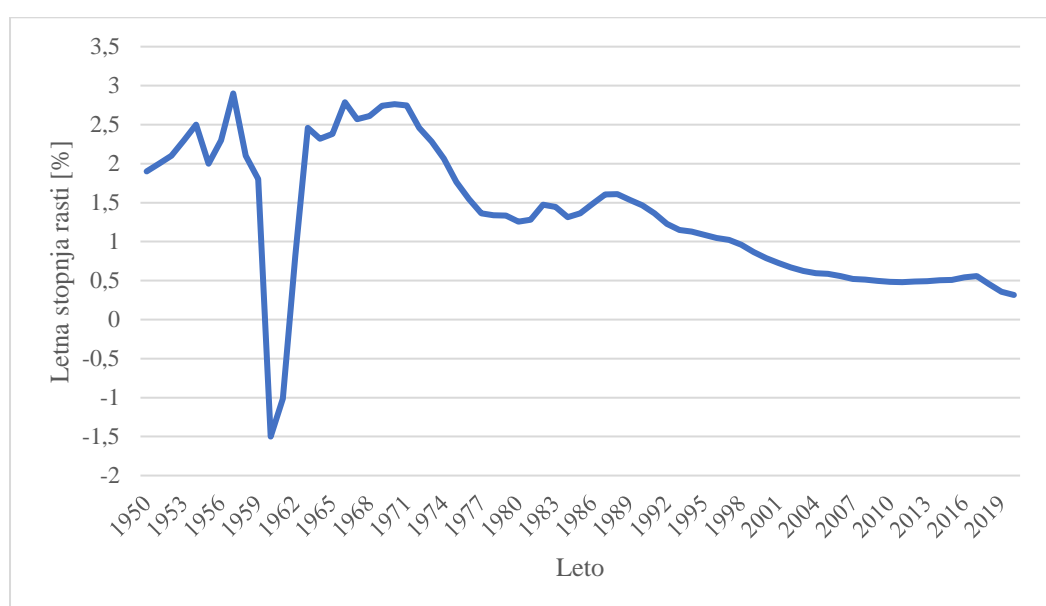
2 REPRODUKTIVNO VEDENJE ŽENSK NA KITAJSKEM

2.1 Politika enega otroka in neravnovesje med spoloma na Kitajskem

Teorije demografskega prehoda in ekonomske teorije rodnosti pravijo, da je padec rodnosti posledica padca povpraševanja po otrocih zaradi ekonomskega in družbenega razvoja, ki sta posledica modernizacije. Ekonomski in družbeni razvoj naj bi dosegel določeno raven, preden rodnost začne padati. Po drugi strani pa je večina vlad držav v razvoju spremenila ponudbo otrok s programi načrtovanja družine z namenom, da bi zmanjšale število rojstev (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004).

Slika 6 prikazuje trend rasti kitajske populacije od leta 1950 naprej. Strm padec, ki ga vidimo med 1959 in 1962 je posledica smrti, ki jih je prineslo obdobje hude lakote v času »velikega skoka naprej«. Po letu 1962, ko se je lakota končala, je stopnja rasti prebivalstva ponovno začela rasti in nato postopoma padati po letu 1970 (Hussain, 2002; World Bank, 2020).

Slika 6: Letna stopnja rasti prebivalstva, 1950–2019

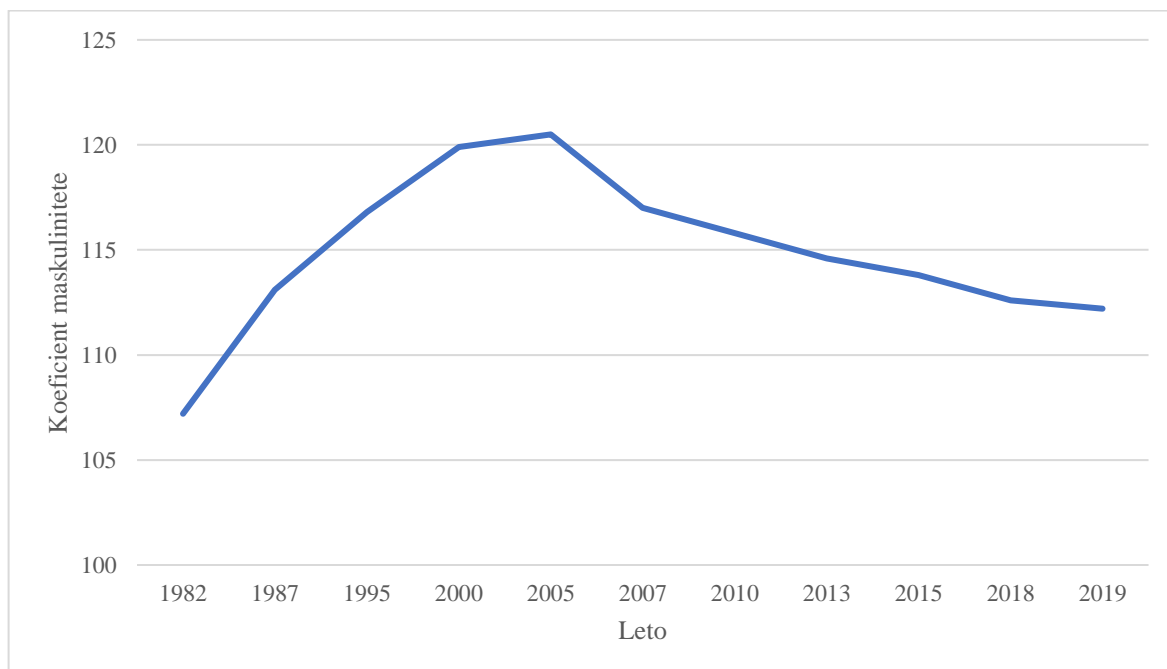
Vir: Hussain (2002), World Bank (2020).

Kitajska vlada je začela s svojim programom načrtovanja družine, ki naj bi pripomogel k hitrejšemu padcu rodnosti leta 1973. Začeli so s kampanjo »pozno, dolgo, malo«, ki je promovirala poznejše rojevanje, daljše obdobje med rojstvi in manjše število otrok. Ena od komponent kitajskega programa načrtovanja družine je bila tudi politika enega otroka s katero so želeli imeti rast prebivalstva še bolj pod nadzorom (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004; Hussain, 2002).

Politika enega otroka je večino urbanih parov omejila na enega otroka, podeželske pare pa na dva otroka, pod pogojem, da je prvorojeni otrok deklica. Državni program načrtovanja družine ni sprožil padca rodnosti, kvečjemu ga je le pospešil, saj je rodnost začela padati že skoraj 10 let pred političnim omejevanjem rojstev. K uspehu državnih kampanj sta veliko pripomogla širjenje izobraževanja žensk ter njihov vstop na trg dela izven gospodinjstva. To dokazuje tudi hiter padec rodnosti v Hongkongu, Singapurju in Tajvanu, ki si s Kitajsko delijo kulturne in jezikovne lastnosti, vendar niso bili deležni programov načrtovanja družine s strani vlade (Hussain, 2002).

Politika enega otroka je vplivala na več sfer družbe. Ena izmed posledic, ki je bila deležna velike pozornosti, je neravnovesje med spoloma ob rojstvu. Kot je prikazano na sliki 7, se je koeficient maskulinitete drastično povečeval v letih po implementaciji politike enega otroka in začel padati po letu 2005 (Li, 2007; United Nations, 2019b).

Slika 7: Koeficient maskulinitete (št. dečkov na 100 deklic), 1982–2019

Vir: Li (2007), United Nations (2019c).

Svetovna zdravstvena organizacija kot »pričakovano« razmerje med spoloma definira med 102 in 106 rojenih dečkov na 100 deklic, torej je nesorazmerje med spoloma naravni pojav. Določeno mero nesorazmernosti pri rojstvu pričakujemo brez namerne spolne diskriminacije s strani staršev, vendar nekaj držav močno odstopa od naravne pristranskosti. Neravnovesje med spoloma je posledica več dejavnikov, kot so spolno selektivni splavi, umori ženskih otrok, skrivanje rojstev deklic itd. Ti dejavniki skupaj s kulturno preferenco do sinov pojasnjujejo razliko v razmerju med spoloma ob rojstvu (Trent & South, 2011; World Health Organization, 2011).

2.2 Značilnosti sklepanja zakonske zveze na Kitajskem

V zadnjih nekaj desetletjih se je število poročnih zvez tako v zahodnih kot v azijskih družbah opazno znižalo, hkrati pa se je izobrazba žensk in njihova udeležba na trgu dela močno povečala. Vendar kljub temu, da so družbe šle skozi podobne spremembe in hiter ekonomski razvoj, sklepanje zakonske zveze na Kitajskem še vedno poteka zelo zgodaj in pri večinskem delu populacije. Hkrati je s hitro gospodarsko reformo in modernizacijo ponovno oživila tudi patriarhalna konfucijanska tradicija, v skladu s katero so ženske cenjene predvsem v vlogi žene in matere. Kljub temu, da je Kitajska močno napredovala na področju enakosti spolov že od predreformacijskega maoističnega obdobja, vrnitev patriarhalne tradicije zmanjšuje enakost med spoloma (Fincher, 2016; Ji, 2015; Gubhaju & Jones, 2009).

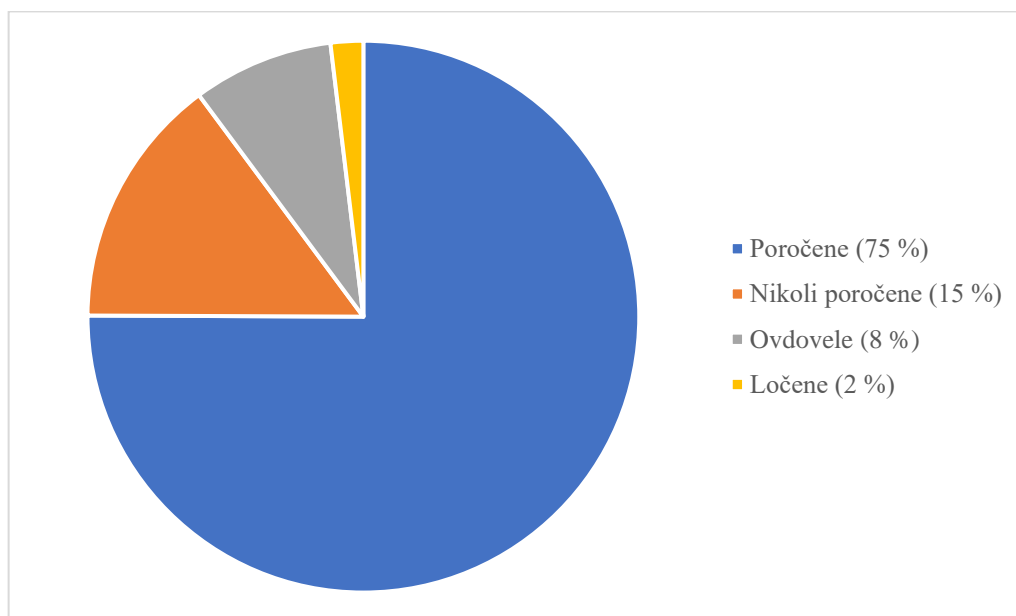
V državah Vzhodne in Jugovzhodne Azije, kjer se je v zadnjih letih močno znižalo število porok, večji dostop do visokošolskega izobraževanja ne igra pomembne vloge pri razlagi naraščajoče stopnje samskosti. Večji doprinos prelaganju poroke pripisujejo hipergamiji, saj se ženske še vedno raje poročijo z moškim, ki ima višji socialno-ekonomski status (Gubhaju & Jones, 2009; Jones, 2007; Tian, 2013).

Skozi zgodovino Kitajske je bila poroka univerzalna praksa, ki se je zgodila zgodaj v mladosti. Medtem ko je precejšen delež revnih moških ostal samski skozi vse življenje, so bile skoraj vse ženske poročene do 20. leta starosti. Za poroko so se dogovorili starši ali drugi starejši sorodniki z namenom ohranjanja rodu ali ustvarjanja političnega ter ekonomskega zavezništva (Tian, 2013; Xu, 2019).

Pojavljajo pa se tudi študije, ki trdijo, da tradicionalno zgodnja in univerzalna poroka na Kitajskem postopoma upada. Na odlog poroke naj bi predvsem vplivale družbene spremembe, kot so širjenje izobrazbe in večja udeležba na trgu dela. Opaziti je možno povečano število posameznikov, ki ostanejo samski celo življenje, še posebej med manj izobraženimi moškimi s podeželja in visoko izobraženimi ženskami (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016; Xu, 2019; Yu & Xie, 2015).

Kot lahko vidimo na sliki 8, je leta 2018 15 % populacije starejše od 15 let bilo neporočene, 75 % prebivalk je bilo poročenih, 10 % pa ločenih ali ovdovelih (National Bureau of Statistics of China, 2019).

Slika 8: Ženske glede na zakonski stan, 2018

Vir: National Bureau of Statistics of China (2019).

Nagnjenost k poroki med visoko izobraženimi ženskami bo še naprej upadala zaradi ženske hipergamije, to je, da se ženske poročijo z bolj izobraženimi moškimi z višjim ekonomskim statusom. Prav tako je čas, vložen v izobrazbo, povezan z zapoznelim vstopom v zakonsko zvezo. Ženske, ki ostanejo neporočene po določeni starosti, so manj zaželene, saj moški dajejo prednost mlajšim ženskam v zgodnjih in srednjih 20-ih letih (Ji, 2015; Xu, 2019; Yu & Xie, 2015).

Povprečna starost ob poroki se je na Kitajskem postopoma povečevala med letoma 1950 in 1970 in se nato močno povečala v sedemdesetih letih. Naraščajoče starosti ob poroki v tem obdobju so posledica prepovedi mladoletnih porok in porok po dogovoru staršev. Določitev najnižje starosti, pri kateri se oseba lahko poroči znotraj Zakona o zakonski zvezi iz leta 1950, je imela neposreden in pomemben vpliv na čas poroke (Xu, 2019).

Zakon o zakonski zvezi je določil najnižjo starost, pri kateri se lahko posamezniki poročijo - ženske pri 18 letih in moški pri 20 letih. Med državno kampanjo za kasnejše poroke v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila minimalna starost za poroko spremenjena na 23 let za ženske in 25 let za moške na podeželskih območjih ter na 25 in 28 let za prebivalce mest. To je povzročilo strmo naraščanje povprečne starosti ob poroki v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja. Po tem je sledilo obdobje upadanja starosti ob poroki zaradi revidiranega Zakona o zakonski zvezi iz leta 1980, ki je znižal starostne zahteve za poroko (Xu, 2019).

Povprečna starost ob poroki se je v obdobju 1980-ih stabilizirala in se v zgodnjih devetdesetih letih 20. stoletja spet začela povečevati. Prelaganje poroke je bila posledica družbeno-ekonomskega razvoja. Politika ekonomske liberalizacije je končala kulturno izolacijo Kitajske od zunanjega sveta. S pop kulturo in množičnimi mediji so se začeli širiti

ideali romantične ljubezni, ki so spremenili načine dvorjenja in spodbudili kasnejše sklepanje zakonske zveze. Prav tako pomembno je omeniti še, da so cene stanovanj v večjih kitajskih mestih v obdobju reform skokovito narasle, kar je vodilo v daljša obdobja kopičenja bogastva pred poroko. To je predvsem povezano z dejstvom, da na splošno velja, da je predpogoj za oblikovanje družine lastništvo nepremičnine (Tian, 2013; Xu, 2019; Yu & Xie, 2015).

Dva glavna demografska dejavnika za padec rodnosti v Vzhodni in v Jugovzhodni Aziji sta sprememba sklepanja zakonskih zvez in sprememba zakonske rodnosti. Pred demografskim prehodom so se pari poročali zgodaj. Povprečna starost žensk ob prvi poroki je bila na Japonskem 21,2 let (1920), v Južni Koreji 21,3 let (1960), v Singapurju 20,3 let (1960), na Tajskem 22,1 let (1960) in na Kitajskem 19 let (1960). Danes je povprečna starost žensk ob prvi poroki na Japonskem 29,2 let, v Južni Koreji 31,5 let, v Singapurju 28,8 let, na Tajskem 22,5 let in na Kitajskem 25,4 let. Spodbujanje kasnejše poroke je imelo pomembno vlogo pri zniževanju celotne stopnje rodnosti na Kitajskem. Povečanje starosti ob poroki je med leti 1950 in 1970 zmanjšalo število rojstev za 8 %, med leti 1971 in 1980 pa kar za 19 % (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004; Jones, 2007; United Nations, 2019a; Xuan, 1983).

Kljub dejstvu, da se poroka zamika na kasnejši čas v posameznikovem življenju, je poroka še vedno ključni dogodek za posameznika. To je posledica še vedno močno prisotnih konfucijanskih vrednot, ki poudarjajo pomen poroke in nadaljevanje družinskega rodu. Pomembnost zakonske zveze so prav tako okrepili zakoni, povezani z le-to, ki so v prvih nekaj desetletjih obstoja Ljudske republike Kitajske prepovedali zunajzakonske spolne odnose in rojevanje otrok. Rojevanje otrok izven zakonske zveze ostaja nezakonito po zakonih o načrtovanju družine iz obdobja reform. Med letoma 1978 in 2015 otroci, rojeni zunaj zakonske zveze, niso bili upravičeni do registracije gospodinjstva, kar je ključnega pomena za dostop do zdravstvenega varstva in izobraževanja. Tudi po omilitvi politike enega otroka leta 2015, so otroci, rojeni v zakonu in otroci rojeni zunaj njega, v zakonih o načrtovanju družine obravnavani različno (Xu, 2019).

Padec rodnosti pod reprodukcijsko raven je v državah Vzhodne in Jugovzhodne Azije skoraj v celoti posledica porasta deleža samskih, kar nakazuje na odlašanje s poroko. Ker se število rojstev znotraj zunajzakonskih zvez v tej regiji ni povišalo, lahko sklepamo, da je odlašanje s poroko neposredno povezano s kasnejšim ustvarjanjem družine. Vlade večine držav so spremenile demografsko politiko, ko je njihova rodnost padla pod nivo reprodukcije, izjema je Kitajska, ki ima še vedno močno omejevalno prebivalstveno politiko. Tradicionalni družinski sistem se je postopoma spreminjal, še posebej glede tipov gospodinjstev, počasnejša pa je sprememba miselnosti glede patrilinealne razširjene družine. Odločujoč dejavnik za rodnost v prihodnosti so poroke ali partnerstva, manj pa otroci, rojeni v zunajzakonski zvezi (Atoh, Kandiah & Ivanov, 2004).

2.3 Izobraževalni sistem na Kitajskem

Izobraževalni sistem na Kitajskem je sestavljen iz treh delov: osnovnega izobraževanja, srednješolskega izobraževanja in visokošolskega izobraževanja. Osnovno izobraževanje je sestavljeno iz osnovne šole in nižje srednje šole. Obvezno osnovno šolo otroci obiskujejo od šestega do dvanajstega leta, potem pa nadaljujejo izobraževanje na nižji srednji šoli še tri leta. Z opravljenjo nižje srednje šole pridobijo obvezno devetletno izobrazbo. Če se odločijo za nadaljevanje izobraževanja, napredujejo v višjo srednjo šolo ali poklicno šolo, ki jo zaključijo pri osemnajstih letih. Visokošolsko izobraževanje sestavljajo 3-letna poklicna šola imenovana *zhuanke* in dodiplomski programi. Študentje dodiplomskega študija lahko takoj nadaljujejo izobraževanje na podiplomskem programu in pridobijo magisterij, študentje poklicne šole pa morajo najprej opraviti dodatne kvalifikacije, preden se lahko prijavijo na sprejemne izpite za magistrski študij. Tisti, ki pridobijo magisterij, lahko izobraževanje nadaljujejo na doktorskem programu (Pang, 2021). Slika 9 prikazuje grafični pregled strukture izobraževalnega sistema na Kitajskem:

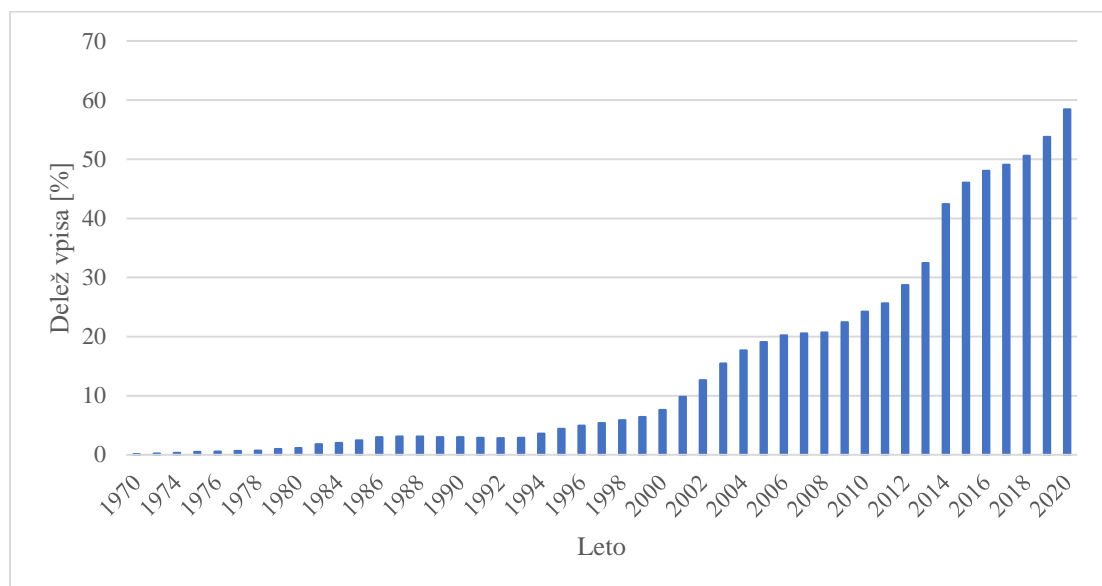
Slika 9: Kitajski izobraževalni sistem

Vir: Gu, Michael, Zheng & Trines (2019).

Z razvojem kitajskega gospodarstva se je povečalo tudi povpraševanje po visoko izobraženih delavcih. Izobrazba je postala naložba, vir prihodnjega dohodka. Ker se je življenjski standard izboljšal, so se spremenila tudi pričakovanja in aspiracije posameznikov. Družine si sedaj želijo vlagati v visokošolsko izobraževanje svojih otrok, saj jim to zagotavlja višji dohodek in status v družbi. Povečevanje deleža števila študentov v visokošolskem izobraževanju je prikazano še grafično na sliki 10 spodaj (Li, Morgan & Ding, 2008; World Bank, 2022).

Slika 10: Delež vpisa v visokošolske programe, 1970–2020

Vir: World Bank (2022a).

Donos izobrazbe se je povečal s prehodom Kitajske na tržni sistem. Še posebej to velja za visoko izobrazbo. Osnovna šola ima najnižjo stopnjo donosnosti, izobrazba nad osnovnošolsko ravno pa ima precej višji donos. Maturanti višje srednje šole zaslužijo 43 % več kot posamezniki z opravljeno osnovno ali nižjo srednjo šolo, posamezniki, ki opravijo višje poklicno izobraževanje, zaslužijo 72 % več, diplomanti diplomskih in podiplomskih programov pa 93 % več. Donos izobrazbe pri ženskah je bil v preteklosti višji kot pri moških. To je zato, ker je manj žensk kot moških pridobilo visoko izobrazbo in tako je bila nagrada večja. Pri mlajših generacijah ta razlika donosov med spoloma še vedno obstaja, vendar se je znatno zmanjšala. To lahko pripišemo spremembi ponudbe visoko izobraženih žensk (Li, 2003).

V meta analizi Zeng in drugi (2014) ugotavljajo, da je 66 % študij zaključilo, da so dekleta pri izobrazbi v slabšem položaju v primerjavi s fanti, vendar se stopnja neenakosti med spoloma skozi leta zmanjšuje. Neenakost je večja na ruralnih območjih, saj 70 % študij neenakosti na ruralnih območjih kaže, da imajo dekleta slabši dostop do izobraževanja v primerjavi s fanti. Študije na urbanih območjih so to ugotovile le v 36 %. Analiza izvedenih

študij kaže, da v osnovni šoli in nižji srednji šoli ni večjih razlik med spoloma, medtem ko so dekleta v višji srednji šoli in terciarnem izobraževanju deležna spolne diskriminacije.

2.4 Institucionalne omejitve – sistem registracije gospodinjstev

Vse od 70. let prejšnjega stoletja so osrednji del programov ekonomskih reform na Kitajskem predstavljale institucionalne reforme. Kolektivno kmetijstvo, državna lastnina proizvodnih sredstev industrije, centralni planski sistem in zaposlovanje delovne sile ter sistem nagrajevanja veljajo za temeljne vzroke slabe ekonomske uspešnosti v obdobju pred reformami. Država je šele naknadno v te institucionalne reforme vključila tudi načrt reforme sistema registracije gospodinjstev, ki ljudem dovoljuje, da živijo in delajo samo na območjih, kjer imajo za to uradno dovoljenje. Do tega je prišlo zaradi naraščajočega presežka delovne sile na podeželju in naraščajočega dohodkovnega nesorazmerja med podeželjem in mestom (Liu, 2005).

Sistem registracije gospodinjstev je bil prvič uveden v kitajskih mestih leta 1951 z namenom ohranjanja družbenega miru in varnosti ljudi ter zaščite njihove svobode prebivanja in gibanja. Pod sistemom so ljudje lahko potovali in izbirati svoje prebivališče relativno svobodno. Vendar pa je vlada zaradi velikega priliva kmetov v mesta leta 1955 preoblikovala začetni »mestni« sistem v celovit sistem, ki je zajemal tudi podeželje. Od te spremembe dalje je bila kitajska populacija razdeljena na ruralno in urbano, sistem registracije gospodinjstev pa se je uporabljal za preprečevanje nenačrtovanih migracij in formalni nadzor nad prilivom ruralnega prebivalstva v mesta (Liu, 2005; Zhou & Hui, 2021).

Obstajata dve vrsti dovoljenja za prebivanje, urbano in ruralno, ki se nanašata na mestno in podeželsko prebivalstvo. Vsak posameznik mora imeti prijavljeno samo eno stalno prebivališče. V mestih je enota registracije gospodinjstvo, medtem ko je na podeželju enota za registracijo občina, vas ali državna kmetija. Ključni vidik sistema registracije gospodinjstev je način menjave statusa. Med 1960 in 1980 so posamezniki lahko pridobili urbani status dovoljenja za prebivanje z zaposlitvijo v državnem podjetju, pridobitvijo univerzitetne diplome ali velikimi dosežki v športnih disciplinah. Do leta 1998 je bil status dovoljenja za prebivanje otrok določen na podlagi statusa njihovih mater (Fu & Ren, 2010; Liu, 2005).

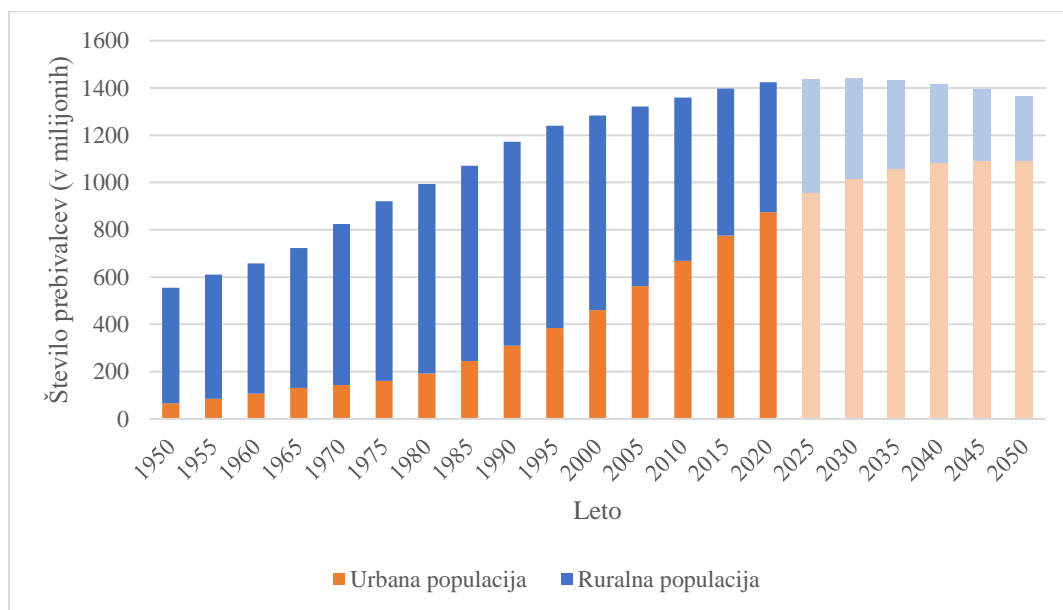
Pomemben dejavnik uspeha tega sistema je bil državni nadzor zaposlovanja v mestih. Agencija za zaposlovanje je pooblaščen za zaposlitev samo lokalnih prebivalcev mesta. Koristi povezane z urbanim statusom dovoljenja za prebivanje so subvencionirana stanovanja, zdravstveno varstvo, pokojnine in druge ugodnosti. Poleg tega urbani status dovoljenja za prebivanje imetnikom daje pravico do subvencioniranega izobraževalnega sistema in socialne pomoči, česar podeželski prebivalci nimajo (Liu, 2005).

Od 1980 dalje se je gibanje prebivalstva med podeželjem in mesti povečalo in sistem registracije gospodinjstev so omilili. Najpomembnejša sprememba je uvedba dveh posebnih vrst prijave prebivališča, to je začasno dovoljenje za bivanje in modra izkaznica. Za razliko od običajnega statusa dovoljenja za prebivanje, ki ga upravlja centralna vlada, sta dve novi vrsti v rokah lokalnih oblasti. Začasno dovoljenje za bivanje se lahko izda vsem, ki imajo službo ali posel v mestu, medtem ko se lahko modra izkaznica izda vlagateljem in kupcem nepremičnin. Imetniki modre izkaznice morajo plačati enkratno vstopnino (pristojbino za gradnjo mestne infrastrukture), potem pa modra izkaznica deluje podobno kot običajni status dovoljenja za prebivanje. Imetniki imajo enake lokalne plače, enako šolnino za osnovne in srednje šole, politične pravice in možnost pridobitve standardnega urbanega statusa dovoljenja za prebivanje v 2 do 5 letih (Liu, 2005; Zhou & Hui, 2021).

Gibanje prebivalstva lahko vidimo na sliki 11. Delež urbanega prebivalstva je začel močno naraščati po letu 1980 in bo po projekcijah United Nations še naprej naraščal do leta 2045. Kot lahko vidimo je ruralno prebivalstvo predstavljalo več kot 50 % prebivalstva do leta 2010, od takrat naprej pa večinski del prebivalstva predstavlja urbano prebivalstvo. Kot opombo je vredno omeniti, da spodnji graf ne predstavlja prebivalstva po statusu dovoljenja za prebivanje, temveč le glede na regijo prebivanja (United Nations, 2018).

Slika 11: Spreminjanje sestave populacije, 1950–2050

Vir: United Nations (2018).

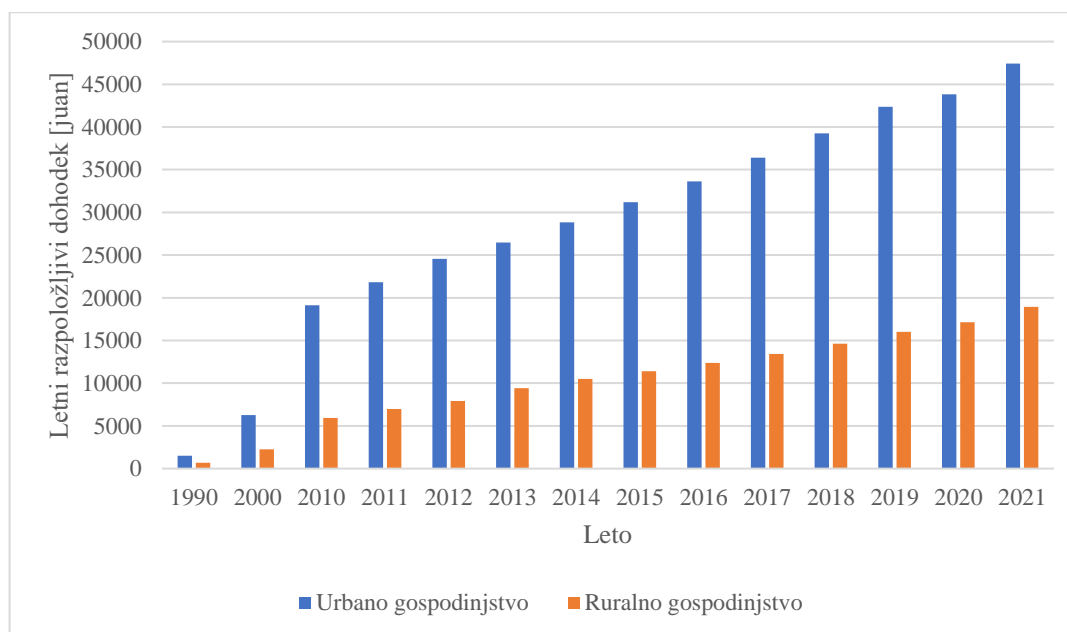
Leta 2014 je bil izdan nov program reform »Novi državni urbanizacijski načrt 2014–2020«, ki je omejil pridobivanje lokalnega statusa dovoljenja za prebivanje glede na velikost mesta. V velikih mestih so stalna zaposlitev, stalno prebivališče in socialno zavarovanje še vedno osnova za pridobitev lokalnega statusa dovoljenja za prebivanje, medtem ko mala in srednje velika mesta ne smejo omejevati pridobivanja lokalnega statusa s pogoji, kot so nakup nepremičnine, naložbe ali davki (Zhang, Huang, Wang & Guo, 2020).

Zaradi dinamičnih sprememb v populacijski in ekonomski strukturi je razporeditev delovnih virov med regijami zelo pomembna za skupno učinkovitost in blaginjo. Prostorska mobilnost delovne sile močno vpliva na ekonomske odločitve posameznikov, kot so potrošnja, varčevanje in naložbe v človeški kapital. Na mobilnost delovne sile predvsem vplivajo industrija, promet in nepremičninski trg (Zhang, Huang, Wang & Guo, 2020).

Kljub spremembam na tem področju je sistem registracije gospodinjstev še vedno diskriminatoren do podeželskega prebivalstva in postavlja ruralne migrante v slabši družbeni in ekonomski položaj. Čeprav imetniki ruralnega statusa dovoljenja za prebivanje sedaj lahko obiskujejo šole v mestih, morajo plačati šolnine, ki so bistveno višje od tistih, ki jih plačujejo lokalni prebivalci. Številne lokalne oblasti od državnih in zasebnih podjetij zahtevajo, da zaposlujejo samo lokalne prebivalce. Status dovoljenja za prebivanje prav tako negativno vpliva na zaposlitev migrantov in njihove donose na trgu dela (Liu, 2005; Zhou & Hui, 2021).

Na sliki 12 je prikazan letni razpoložljivi dohodek na prebivalca urbanih in ruralnih gospodinjstev na Kitajskem od 1990 do 2021. Razpoložljivi dohodek je dohodek, ki ostane gospodinjstvom po poplačilu vseh obveznosti. Vidimo lahko, da se je na splošno razpoložljivi dohodek pri obeh skupinah med leti 2000 in 2021 povečal. Razlika med razpoložljivim dohodkom na prebivalca urbanega in ruralnega gospodinjstva pa se je tekom let zmanjšala. Leta 2010 je bil razpoložljivi dohodek na prebivalca ruralnega gospodinjstva 31 % razpoložljivega dohodka na prebivalca urbanega gospodinjstva, leta 2021 pa je razpoložljivi dohodek na prebivalca ruralnega gospodinjstva znašal 40 % razpoložljivega dohodka na prebivalca urbanega gospodinjstva (World Bank, 2020).

Slika 12: Letni razpoložljivi dohodek na prebivalca, 1990–2021

Vir: Statista (2022).

Posamezniki z ruralnim statusom dovoljenja za prebivanje se izobražujejo manj let in lahko posledično opravljajo razmeroma nizko plačana dela na podeželju. Ruralni status prav tako negativno vpliva na zaposlitev migrantk (Fu & Ren, 2010).

Kar nekaj raziskav je potrdilo obstoj razlik v plačah med lokalnimi delavci in migrantskimi delavci brez lokalnega statusa dovoljenja za prebivanje. Različni donosi izobrazbe med domačini in migranti so glavno gonilo razlik v ekonomskih donosih na trgu dela. Stopnja razlik je odvisna od tipa statusa dovoljenja za prebivanje, sektorja zaposlitve in ravni dohodka (Fu & Ren, 2010; Zhang, Huang, Wang & Guo, 2020; Zhou & Hui, 2021).

Podobno kot pri dodeljevanju drugih državnih sredstev je dodeljevanje izobraževalnih virov na Kitajskem močno naklonjeno mestnim prebivalcem. Državna sredstva so večinoma namenjena podpori programov, ki presegajo obvezno izobraževanje, kot so 3-letno visokošolsko izobraževanje in terciarno izobraževanje. Institucije, ki izvajajo te programe, se po navadi nahajajo v mestih in ne na podeželju. Čeprav zakon o obveznem izobraževanju nominalno zagotavlja financiranje obveznega izobraževanja na podeželju, morajo večino finančnega bremena prevzeti občine, ki nimajo veliko pogajalske moči pri alokaciji izobraževalnih sredstev. Lokalne oblasti tako prenesejo finančno breme obveznega izobraževanja na ruralne prebivalce, ki imajo že v osnovi nižje dohodke od urbanih prebivalcev. Med letoma 1990 in 2000 je skoraj 40 % vseh sredstev prišlo v šolsko blagajno v obliki izobraževalnega davka, šolnin in raznih pristojbin, ki so jih plačevali prebivalci (Fu & Ren, 2010).

Ruralni delavci, ki nimajo statusa dovoljenja za prebivanje mesta, v katerem delajo, imajo lahko le nerezidentski status in se smatrajo za migrante. National Bureau of Statistics of China (2019) ocenjuje, da 241 milijona ruralnih migrantskih delavcev živi v provincah brez uradnega rezidentskega statusa dovoljenja za prebivanje. Otroci migrantov so prav tako označeni kot "migrantski otroci" ne glede na njihovo rojstno mesto. Število migrantskih otrok se je povečalo za 41 % s 25,33 milijona leta 2005 na 35,81 milijona leta 2010. Migrantske družine so izključene iz družbe, saj se ne morejo uspešno vključiti v skupnosti in ne prejemajo socialnih transferjev (Zhou & Cheung, 2017).

Brez urbanega statusa dovoljenja za prebivanje so imeli številni migrantski otroci omejen dostop do izobrazbe, zdravstvenih in drugih javnih storitev, kar se je začelo izboljševati šele v zadnjih nekaj letih. Spremembe na področju izobraževanja so migrantskim otrokom omogočile obvezno izobraževanje v mestih, kjer delajo njihovi starši. Za pridobitev srednješolske izobrazbe pa se mora veliko migrantov vrniti v svoja rojstna mesta, kjer je bilo njihovo dovoljenje za prebivanje prvotno registrirano (Zhou & Cheung, 2017).

Učinek statusa dovoljenja za prebivanje na donos na trgu dela je opazen, delavci s ruralnim statusom so v slabšem položaju, saj so deležni izobrazbe slabše kakovosti in pomanjkanja kariernih priložnosti. Status dovoljenja za prebivanje predvsem vpliva na lokacijo delovnega mesta (podeželska in mestna območja), poklic in stopnjo dosežene izobrazbe. Čeprav imata

poklic in izobrazba morda neodvisen vpliv na dohodek, so ljudje po navadi izbrani za določeno delovno mesto na podlagi izobrazbe (Fu & Ren, 2010; Liu, 2005).

2.5 Fenomen “ženskih ostankov” na Kitajskem

Vse odkar je Kitajska sprejela politiko enega otroka, je razmerje med rojstvi moških in žensk neuravnoteženo. Rezultat trenutnega spolnega neravnovesja sta dva fenomena, prvi je povečanje števila ruralnih moških, ki ne najdejo partnerk za poroko, drugi pa je neskladje med samskimi moškimi in ženskami v večjih in srednje velikih mestih, to je t. i. fenomen »ženskih ostankov« (ang. *leftover women*, kit. *shengnü*). S tem izrazom so po navadi mišljene neporočene, visoko izobražene ženske v poznih dvajsetih ali tridesetih letih, z visokim dohodkom in stabilno kariero. Tudi če se te ženske želijo poročiti, težko najdejo primerne moškega za poroko (Ji, 2015; Wang, Chen, Zhao & Zhou, 2015).

Anketiranci v raziskavi izvedeni leta 2013 v Šanghaju so navedli glavne razloge zakaj ženske postanejo »ostanki«. Njihovi najbolj pogosti odgovori so bili klasificirani v spodnje kategorije (Wang, Chen, Zhao & Zhou, 2015):

- Družba je bolj vključujoča, koncepti ljubezni in poroke so raznoliki (80 % anketirancev).
- Ljudje postajajo indiferentni (80 % anketirancev).
- Ekonomska neodvisnost vodi v duhovno neodvisnost (56 %).
- Pritisk študija in dela je prevelik, zato zamudijo pravo starost za poroko (51 %).

Družbeni in kulturni pomisleki ter individualne preference zmanjšujejo število primernih partnerjev za visoko izobražene, profesionalne urbane ženske, ki se želijo poročiti. Tradicionalno je poroka na Kitajskem pomenila združevanje posameznikov s podobnim družbenim statusom ali hipergamijo žensk (izbira zakonca z višjim družbenim statusom). Danes to pomeni, da se ženske običajno raje poročijo z nekoliko starejšim moškim, ki je materialno premožen in finančno sposoben, moški pa se raje poročijo z nekoliko mlajšo žensko, ki ima enako ali nižjo izobrazbo od njih, je privlačna in ima prijetno osebnost. Glede na te kriterije imajo ženske z visoko stopnjo izobrazbe, visokim dohodkom in visoko starostjo manjše možnosti, da najdejo primerne partnerja (Gaetano, 2014; Wang, Chen, Zhao & Zhou, 2015).

Sodobna kitajska družba meni, da je uspešen zakon čedalje težje uresničljiv. Število ločitev se je povečalo, povprečna starost ob prvi poroki vztrajno narašča. Še posebej za velika mesta je značilno, da se delež mladih, ki ostajajo samski dlje, povečuje, poleg tega je delež neporočenih žensk starejših od 30 let večji kot delež moških. Poročnost pri ženskah se znatno zmanjša z višjo izobrazbo. Odložitev poroke moškim omogoča, da povečajo svojo vrednost s povečevanjem dohodka in premoženja, medtem ko so ženske s prelaganjem poroke zaradi izobrazbe in kariere, deležne družbene kritike in zasramovanja (Gaetano, 2014).

2.5.1 Individualizacija žensk

Ženske, ki se zaradi kariere poročijo kasneje, so pogost pojav tudi v zahodnih družbah, vendar je pogled družbe na njih popolnoma drugačen. Pozna poroka zahodnih žensk je eksplicitno ali implicitno povezana z »individualizacijo«, sociološkim konceptom, ki razlaga proaktivno uveljavljanje avtonomije visoko izobraženih žensk v zasebnem življenju. To vodi do sprememb, kot so poznejša poroka pri obeh spolih in večje število netradicionalnih oblik odnosov. Visoko izobražene samske ženske z visokim položajem na delovnem mestu, ki niso poročene so opolnomočene ter imajo več svobode pri vstopanju v odnose. Družba jih ne stigmatizira, ampak jih dojema kot samostojne in svobodne (Beck & Beck-Gernsheim, 2002; Giddens, 1992).

Po drugi strani pa so mediji celinske Kitajske visoko izobraženim samskim ženskam s kariernimi ambicijami nadeli oznako »ženski ostanki«, ki ima negativno konotacijo. Samski stan teh žensk naj bi bil posledica njihovih previsokih pričakovanj glede partnerja in prevelike sposobnosti ter neodvisnosti. Patriarhalna kultura kitajske družbe zagovarja, da mora moški biti boljši od ženske, kar povzroča diskriminacijo kompetentnih žensk na poročnem trgu. Kitajska patriarhalna kultura ne pozna pozitivnih konceptov za opisovanje neodvisnih kariernih žensk, saj se ta predstava ne sklada s tradicionalnimi družbenimi vlogami. Poroka je za Kitajke še vedno nujna, zaradi česar je v zadnjih letih opaziti širjenje nacionalnih ženitnih resničnostnih oddaj in dogodkov, kjer starši oglašujejo fizične in ekonomske attribute svojih hčera v upanju, da jih poročijo čimprej (To, 2013).

Udeleženske v raziskavi, ki sta jo izvedla Wang in Abbott (2013) so kot prednost samskega stanu navedle svobodo, samostojnost in finančno neodvisnost. Kot glavno pomanjkljivost so izpostavile osamljenost in družbeni pritisk, da se poročijo. Po eni strani imajo močno željo po poroki in znižujejo svoje standarde pri izbiri partnerja, po drugi pa sprejemajo svoj samski stan in čakajo na pravega partnerja, ki bo spoštoval njihovo inteligenco in neodvisnost.

Spolni stereotipi in diskriminacija sta po mnenju visoko izobraženih samskih žensk še vedno prisotna v vseh vidikih družbenega življenja. Za njih je kariera nepogrešljiva oz. najpomembnejša v njihovem življenju, saj prinaša avtonomijo in ekonomsko neodvisnost. Kljub dosežkom na delovnem mestu opažajo, da jim identiteta »šibkejšega spola« prinaša različne omejitve. Tiste, ki nadaljujejo izobraževanje ali se osredotočijo na kariero, so velikokrat deležne spolnih stereotipov s strani družine in prijateljev ter spolne diskriminacije na delovnem mestu (Gui, 2020).

Ženske zakonske zveze ne obravnavajo kot ekonomsko in reproduktivno enoto, zato je čas poroke zanje manj pomemben. V iskanju spoštljivega odnosa so pripravljene odložiti čas poroke ali se ji popolnoma odreči. Nekatere ženske izpostavljajo, da je fenomen »ženskih ostankov« manifestacija spolne neenakosti in diskriminacije, saj je na Kitajskem več samskih moških kot samskih žensk, zaradi močno porušenega razmerja spolov. Druge pa dojemajo fenomen »ženskih ostankov« kot znak družbenega napredka. Le majhen delež

žensk kaže tesnobo in neprijetne občutke glede tega, da so s strani družbe dojete kot »stare samske ženske«. Večina meni, da so sedaj bolj neodvisne in imajo višje standarde glede odnosov in poroke. Samske visoko izobražene ženske dajejo manjši pomen ekonomskemu vidiku zakonske zveze in večji pomen čustvenemu vidiku. Fenomen »ženskih ostankov« temelji na ideologiji socialnoekonomske hipergamije in predpostavka te je, da izbor partnerja temelji na tradicionalni spolni delitvi dela in racionalnem izračunu ekonomskih stroškov in koristi, ne na medsebojni naklonjenosti. Z ekonomsko neodvisnostjo so te ženske spremenile tradicionalno spolno delitev dela (Gui, 2020).

2.5.2 Omejitve žensk pri sklepanju zakonske zveze

Starši in romantični partnerji so ključni akterji, ki postavljajo pogoje in omejitve, s katerimi se srečujejo ženske, ko sprejemajo odločitve povezane s poroko. V skladu s postavljenimi pogoji in omejitvami potem sprejemajo različne odločitve in strategije pri izbiri zakonskega partnerja. Dva glavna koncepta, ki ju je v svoji raziskavi identificirala To (2013) sta »poudarek staršev na ekonomski status partnerja« in »spolne norme in patriarhalno dojemanje moških«. Prvi koncept govori o omejitvah s strani staršev, s katerimi se spopadajo ženske ob izbiri partnerja, drugi pa je povezan s spolnimi omejitvami s strani moških romantičnih partnerjev.

Veliko kitajskih izobraženih žensk moški zavrnejo zaradi njihovih boljših ekonomskih dosežkov. Glavni krivci, da so visoko izobražene ženske videne kot ostanki na poročnem trgu, so moški s patriarhalnimi prepričanji. Visoko izobražene ženske so diskriminirane, saj moški dajejo prednost manj izobraženim ženskam, ki nimajo kariernih ambicij. Ženske se s to situacijo soočajo na različne načine. Nekatere izbirajo bolj »odprto misleče« zahodne moške ali moške z visokim ekonomskim položajem, ki se ne ustrašijo njihovih dosežkov, saj se tudi sami ponašajo z velikimi dosežki. Druge svoje dosežke kot so izobrazba ali poklicni uspehi, skrivajo, da jih potencialni partnerji nebi zavrnilo (Gaetano, 2010; To, 2013).

Niso pa vse ženske zavrnjene zaradi svojih dosežkov, nekatere so zgolj podvržene spolnim omejitvam. Moški so se pripravljani z njimi vstopiti v dolgotrajno zvezo ali zakon, vendar samo pod pogojem, da se držijo tradicionalnih vlog spola, to je, da prenehajo s delom po poroki ali pa prevzamejo večino gospodinjskih opravil nase. Ko so soočene s takimi omejitvami s strani moških partnerjev, se ženske odločijo da se bodo odrekle svojim možnostim za poroko (Gui, 2020; To, 2013).

Seveda niso vse ženske soočene s tako ekstremnimi patriarhalnimi zahtevami, kot je odrekanje kariere da bi ostale doma, vendar moški velikokrat želijo nadzorovati njihov vsakdanjik. Vmešavajo se v njihovo družabno življenje, urnik dela in potrošniške navade. To kaže kako so tradicionalne oziroma spolno diferencirane družbene vloge še vedno močno zagovarjane s strani kitajskih moških, kar predstavlja težavo za ženske, ki si želijo bolj egalitarnega odnosa (To, 2013; Wang & Abbott, 2013).

Ena izmed strategij za spopadanje s spolnimi omejitvami je iskanje partnerja, ki ima nižji ekonomski status, saj bi po mnenju žensk tak moški vršil manjši pritisk na ohranjanje tradicionalnih spolnih vlog. Druga strategija pa je, da se povsem odpovejo tradicionalni poroki, da ohranijo svojo avtonomijo. Ženske izberejo netradicionalne odnose, kot samski stan, sobivanje s partnerjem ali neseksualni prijateljski odnosi, da bi oslabile stereotipe o tradicionalnih gospodinjskih vlogah in pridobile več svobode. Za njih je izguba statusa »ženskega ostanka« na drugem mestu, saj je primarni cilj egalitarizem (Ji, 2015; To, 2013; Wang & Abbott, 2013).

Kitajski starši imajo še danes precejšen vpliv na zakonsko življenje žensk. Veliko kitajskih profesionalnih žensk je deležnih vmešavanja staršev v njihove odločitve glede sklepanja zakona. Do največ nesoglasij pride zaradi ekonomskega položaja partnerja, narodnosti partnerja in pa same odločitve žensk ali se bodo poročile ali ne. Večina staršev je tradicionalno usmerjena, prednost dajejo poroki kot pa alternativnim oblikam odnosov in iskanju partnerjev kitajske narodnosti z višjim ekonomskim položajem (Gaetano, 2014; To, 2013; Wang & Abbott, 2013).

Pogosto so strategije, ki jih ženske izbirajo, da bi se spopadle s spolnimi omejitvami, vir starševskih omejitev. Ženske, ki na primer izberejo zahodne partnerje v upanju, da bodo bolj odprti glede njihovih dosežkov, so deležne nesoglasja s strani staršev, ki želijo, da bi njihov partner bil Kitajec (To, 2013).

Prav visoka pričakovanja staršev glede izobrazbe in kariernih dosežkov žensk igrajo veliko vlogo pri tem, da družba na njih gleda kot »ostanke«. Po eni strani starši verjamejo, da samo visoki akademski dosežki zagotavljajo konkurenčnost njihovih otrok, po drugi pa to potem predstavlja resen konflikt z zakonskim življenjem njihovih hčera, še posebej na Kitajskem, kjer je patriarhalna ideologija še vedno močno prisotna (To, 2013).

Gaetano (2014) v svoji raziskavi ugotavlja, da si kitajske ženske želijo dobrega življenja, ki jim zagotavlja finančno varnost, hkrati pa pričakujejo romantično ljubezen, ki jo označujeta avtonomija pri izbiri zakonca in enakopraven zakon.

Prav tako so pripravljene sprejeti vmešavanje staršev v izbiro partnerja, saj za svojo dolžnost smatrajo rojstvo vnukov. Opažajo protislovja med lastnimi cilji in družbeno realnostjo, za katero so značilne neenake spolne norme in vloge. Čeprav na njih vplivajo patriarhalne omejitve pa te ženske niso obupane. Oblikovale so si novo identiteto neodvisne ženske in začele kritizirati neenakost spolov (Gaetano, 2014).

3 METODOLOGIJA

V teoretičnem delu magistrske naloge sem povzela glavne značilnosti demografskega prehoda, trendov porok in vpliva izobrazbe na sklepanje zakonske zveze, ekonomskih razlag reproduktivnega vedenja in fenomena »ženskih ostankov«. Pri tem sem uporabila različne

sekundarne vire, kot so znanstveni članki in publikacije ter sekundarne podatke, ki so jih zbrale organizacije kot so United Nations, World Bank, WHO in OECD.

Empirični del magistrske naloge pa temelji na raziskavi, kako temeljne spremenljivke vplivajo na poročnost. Da bi lahko preverila ali izobrazba vpliva na to ali se bo ženska poročila ali ne, sem uporabila metodo statistične analize, ki se imenuje logistična regresija. Celotno empirično analizo sem izvedla s pomočjo programskega paketa R.

Glavni cilj raziskave je ugotoviti povezavo med poročnostjo in izobrazbo žensk. Z rezultati analize želim preveriti naslednja raziskovalna vprašanja in hipoteze:

- Raziskovalno vprašanje 1: Ali visoka izobrazba negativno vpliva na poročnost žensk?
- Hipoteza 1: Visoka izobrazba negativno vpliva na poročnost žensk.
- Raziskovalno vprašanje 2: Ali okolje iz katerega oseba prihaja (ruralno ali urbano) vpliva na poročnost žensk?
- Hipoteza 2: Okolje iz katerega oseba prihaja (ruralno ali urbano) vpliva na poročnost žensk.
- Raziskovalno vprašanje 3: Ali visoka izobrazba bolj negativno vpliva na poročnost ruralnih žensk kot urbanih žensk?
- Hipoteza 3: Visoka izobrazba bolj negativno vpliva na poročnost ruralnih žensk kot urbanih žensk.

3.1 Logistična regresija

Modeli za kategorične odzive sodijo med posplošene linearne modele (angl. generalized linear models). Modelom, v katerih odvisna spremenljivka lahko zavzame samo dva izida, pravimo modeli binarne izbire. Izhodiščni metodološki pristop pri izvedbi modela binarne izbire, je model logistične regresije, kjer ocenjujemo vpliv pojasnjevalnih spremenljivk na odvisno spremenljivko z dvema izidoma (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant, 2013).

Naj Y predstavlja binarno odvisno spremenljivko, ki ima lahko enega od dveh možnih izidov, 0 ali 1. Povprečje zapišemo kot $E(Y) = P(Y = 1)$, pri čemer $P(Y = 1)$ označimo s $\pi(x)$, pojasnjevalne spremenljivke pa zapišemo kot $x = (x_1, x_2, \dots, x_p)$.

Logistični regresijski model z več pojasnjevalnimi spremenljivkami lahko zapišemo kot je prikazano v enačbi (1):

$$\pi(x) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_p x_p}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 + \dots + \beta_p x_p}} \quad (1)$$

Vrednost parametra β_i izraža učinek x_i na logaritem obetov pri $Y = 1$, ko so ostali x_j nadzorovani. e^{β_i} predstavlja multiplikativni učinek na obete, pri povečanju x_i za eno enoto, pri fiksnih x_j . Vrednost koeficienta β določa smer razmerja med x in logitom Y . Ko je β večji od 0, so večje (ali manjše) vrednosti x povezane z večjimi (ali manjšimi) logiti Y . Ko je β

manjši od 0, so večje (ali manjše) vrednosti x povezane z manjšimi (ali večjimi) logiti Y (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant, 2013; Peng, Lee & Ingersoll, 2002).

Razmerju med verjetnostjo, da bo prišlo do dogodka, ki ga obravnavamo (na primer poroka) in verjetnostjo, da do tega dogodka ne bo prišlo, pravimo obeti (angl. odds). Obete izrazimo kot je zapisano v enačbi (2):

$$\frac{\pi(x)}{1-\pi(x)} = e^{\beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 \dots + \beta_p x_p} \quad (2)$$

Za logaritem obetov (angl. log odds), ki ga imenujemo tudi logit, potem velja spodnja enačba (3):

$$\text{logit}[\pi(x)] = \ln \frac{\pi(x)}{1-\pi(x)} = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \beta_2 x_2 \dots + \beta_p x_p \quad (3)$$

Če imamo v model vključene neodvisne spremenljivke, ki so nominalne, kot velja v mojem primeru, potem jih v model vključimo kot nepravne spremenljivke (angl. dummy variables). Če ima spremenljivka k možnih vrednosti, potem potrebujemo $k - 1$ nepravih spremenljivk. Predpostavimo, da ima j -ta neodvisna spremenljivka x_j , k kategorij. Potem bo $k - 1$ nepravih spremenljivk označenih kot D_{jl} in koeficienti za te nepravne spremenljivke bodo enaki β_{jl} , kjer je $l = 1, 2, \dots, k - 1$. Iz tega sledi, da logit za model s p spremenljivkami, med katerimi je j -ta spremenljivka nominalna, zapišemo kot v enačbi (4):

$$\text{logit}[\pi(x)] = \beta_0 + \beta_1 x_1 + \dots + \sum_{l=1}^{k-1} \beta_{jl} D_{jl} + \beta_p x_p \quad (4)$$

Za ocenjevanje parametrov logistične regresije uporabljamo metodo največjega verjetja, ki poda vrednosti za neznane parametre, ki maksimirajo funkcijo verjetja. Parametri ocenjeni z metodo največjega verjetja, so končne ocene, ki se najbolj skladajo s podatki (Hosmer, Lemeshow & Sturdivant, 2013).

Za testiranje statistične značilnosti spremenljivk primerjamo opazovane vrednosti odvisne spremenljivke z napovedanimi vrednostmi pridobljenimi iz modela z ter modela brez pojasnjevalne spremenljivke. Pri logistični regresiji temelji primerjava med opazovanimi in napovedanimi vrednostmi na logaritmu funkcije verjetja. Testno statistiko lahko zapišemo kot enačbo (5):

$$G = -2 \ln \left[\frac{D(\text{model brez spremenljivke})}{D(\text{model s spremenljivko})} \right] \quad (5)$$

3.2 Opredelitev vzorca in opis spremenljivk

Za raziskavo vpliva izbranih spremenljivk na poročnost sem uporabila sekundarne podatke na ravni posameznikov iz kitajske družbene raziskave CFPS izvedene leta 2018. CFPS je obsežen, državno reprezentativen raziskovalni projekt, namenjen dokumentiranju sprememb kitajske družbe, gospodarstva, prebivalstva, izobraževalnega sistema in zdravstva. CFPS

izvaja Inštitut za raziskovanje družbenih znanosti (angl. Institute of Social Science Survey) Pekinške univerze na Kitajskem vsaki dve leti od leta 2010 naprej. Osnovni vzorec v raziskavi CFPS zajema 25 provinc/občin/avtonomnih regij, ki predstavljajo 95 % kitajskega prebivalstva. Podatki so zbrani na ravni posameznika, družine in skupnosti ter pokrivajo teme, kot so ekonomska dejavnost, izobrazba, družinski odnosi, migracije ter fizično in duševno zdravje. Posamezniki so vključeni v raziskavo na podlagi verjetnostnega stratificiranega vzorčenja.

Izvorni podatki iz raziskave CFPS leta 2018 obsegajo skoraj 44000 posameznikov in 95 spremenljivk. Spremenljivke v naboru podatkov so razdeljene na tri kategorije. Prva kategorija so časovno konstantne demografske spremenljivke, kot so identifikacijska številka, leto rojstva, spol in etnična pripadnost. Med iteracijami študije te spremenljivke veljajo za konstantne. Druga kategorija so časovno spremenljive družbeno demografske spremenljivke, kot so zakonski stan, izobrazba in status dovoljenja za prebivanje. Te spremenljivke se lahko spreminjajo med iteracijami. Tretja kategorija se nanaša na status intervjuja, tukaj so vključene spremenljivke, kot so leto vnosa posameznega vzorca, identifikacijska številka družine v vsakem letu, ali je posameznik živel na istem naslovu kot družina itd.

Pred izvedbo statistične analize sem morala najprej izbrati neodvisne spremenljivke, ki sem jih upoštevala. Z logistično regresijo lahko obdelujemo različne vrste spremenljivk, kot so zvezne (npr. starost), ordinalne (lestvice) in kategorične (npr. rasa). Izbiro spremenljivke moramo podpreti z uporabo teorije, prejšnjih raziskav, kliničnih opazovanj in predhodno statistično analizo (Stoltzfus, 2011). V moj model sem vključila spol, zakonski stan, stopnjo izobrazbe, regijo prebivanja (urbana ali ruralna) in status dovoljenja za prebivanje (urbano ali ruralno). Spremenljivke starost nisem vključila kot neodvisno spremenljivko, ker je premočno povezana s neodvisno spremenljivko stopnja izobrazbe in odvisno spremenljivko zakonski stan. Starejša kot je oseba, višjo izobrazbo ima, prav tako je bolj verjetno, da je poročena, saj ima več časa, da najde partnerja.

V analizo sem vključila samo poročene in neporočene ženske, stare več kot 20 in manj kot 40 let. Najnižja starost žensk je omejena na 20 let, ker je to minimalna zakonsko dovoljena starost za poroko žensk. Zgornja meja starosti žensk je zamejena na 40 let, ker predvidevam, da se oseba, ki se ne poroči do 40 leta starosti, ne bo poročila niti kasneje. Raziskava CFPS je anketirance vprašala po njihovi trenutni stopnji izobrazbe, zato stopnja izobrazbe, ki jo uporabljam v svoji analizi ni ravno stopnja izobrazbe ob poroki. Za izvedbo analize sem predvidevala, da se stopnja izobrazbe poročenih žensk ni spremenila po poroki in lahko trenutno stopnjo izobrazbe enačim s stopnjo izobrazbe ob poroki. Za lažjo analizo sem vrednosti za spremenljivko izobrazba ponovno kodirala in iz 4 različnih vrednosti višje izobrazbe (3-letna višja šola, diplomski študij, magistrski študij, doktorat) ustvarila eno vrednost (visoka izobrazba). Odstranila sem 3451 opazovanj, kjer ni bilo podatkov o stopnji izobrazbe, zakonskem stanu, regiji prebivanja in statusu dovoljenja za prebivanje. Spremenljivke izobrazba, zakonski stan, regija prebivanja in status dovoljenja za prebivanje

sem v programu R spremenila iz numeričnih v kategorične. Končni vzorec, ki sem ga uporabila v analizi, je sestavljen iz 4936 neporočenih ali enkrat poročenih žensk med 20 in 40 letom starosti. Vzorec je sestavljen iz 2734 urbanih in 2202 ruralnih žensk.

Namen empirične analize je bil preveriti, ali imajo izobrazba, status dovoljenja za prebivanje in regija prebivanja vpliv na poročnost žensk. Moja odvisna spremenljivka je bila poročnost, glavne neodvisne spremenljivke, na katere sem se osredotočila, pa so izobrazba, hukou in urban. Spremenljivka poročnost je binarna, ker sta možni le dve vrednosti, DA ali NE. V programu R sem spremenljivko poročnost kodirala in oblikovala nepravo spremenljivko, ki zavzame vrednost 0 (NE) ali 1 (DA).

V tabeli 4 so navedeni opisi izbranih spremenljivk. Spremenljivka izobrazba nam pove stopnjo dosežene izobrazbe in lahko zavzame vrednosti 1 (nepismena), 2 (osnovna šola), 3 (nižja srednja šola), 4 (višja srednja šola), 5 (visoka izobrazba). Izobrazba je izbrana kot kazalnik ekonomskega položaja žensk. Spremenljivka hukou nam pove status dovoljenja za prebivanje in lahko zavzame vrednost 0 (ruralno) ali 1 (urbano), spremenljivka urban pa posameznice loči glede na okolje iz katerega prihajajo. Zavzame lahko vrednost 0 (ruralno) ali 1 (urbano). Spremenljivka urban označuje dejansko prebivališče osebe v času popisa, medtem ko spremenljivka hukou predstavlja prijavljeno prebivališče osebe. Učinek urban spremenljivke odraža geografski vpliv, medtem ko učinek hukou spremenljivke odraža institucionalni vpliv sistema registracije gospodinjstev.

Tabela 4: Opis spremenljivk

Spremenljivka	Opis
Odvisna	
Poročnost	Ali je oseba poročena ali ne?
Neodvisne	
Izobrazba	Najvišja dosežena stopnja izobrazbe
Hukou	Status registriranega rezidentstva posameznika v sistemu registracije gospodinjstev
Urban	Ali oseba prihaja iz urbanega okolja ali ruralnega?

Vir: lastno delo.

Pred izvedbo analize sem preverila, da so izpolnjene osnovne predpostavke logistične regresije. Prva predpostavka je, da odvisna spremenljivka zasede le dve vrednosti. V mojem primeru, odvisna spremenljivka poročnost zasede vrednost poročena ali neporočena. Druga predpostavka je neodvisnost opazovanj, kar pomeni, da nimamo podvojenih opazovanj. Ta predpostavka je izpolnjena, saj imajo posamezniki v izvornih podatkih CFPS raziskave dodeljeno identifikacijsko številko. Tretja predpostavka je odsotnost multikolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami. Multikolinearnost se pojavi, ko je več pojasnjevalnih spremenljivk močno povezanih med seboj. Če je stopnja korelacije med spremenljivkami dovolj visoka, lahko povzroči težave pri prilagajanju in interpretaciji modela. Najpogostejši

način za odkrivanje multikolinearnosti je uporaba VIF faktorja, ki meri moč korelacije med napovedovalnimi spremenljivkami v regresijskem modelu. Pogoj, ki ga je treba upoštevati, da lahko zaključim, da multikolinearnost ni premočno prisotna, je $VIF < 10$. Preverba multikolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami je pokazala, da multikolinearnost ni težava, saj so vrednosti VIF pod 10, kot je razvidno iz tabele 5.

Tabela 5: Rezultati testiranja multikolinearnosti

Neodvisna spremenljivka	VIF
Izobrazba2	1,64
Izobrazba3	4,57
Izobrazba4	8,14
Izobrazba5	8,81
Hukou1	1,20
Urban1	1,24

Vir: lastno delo.

Za izbiro dokončnih kazalnikov v modelu sem uporabila metodo vnaprejšnje izbire (angl. forward selection). Ta metoda postopoma vključuje neodvisne spremenljivke na podlagi statistično značilnega vpliva na odvisno spremenljivko.

Moje raziskovalno delo je razdeljeno na dva koraka. Najprej sem preučevala vpliv spremenljivk na poročnost za vse ženske, nato pa sem ženske ločila glede na regijo prebivanja in preučevala vpliv spremenljivk v vsaki skupini posebej. Cilj te ločitve je bil raziskati, ali se vpliv spremenljivk na poročnost razlikuje glede na regijo prebivanja.

3.3 Opisna statistika spremenljivk

Za preverjanje raziskovalnih vprašanj sem uporabila 3 spremenljivke za katere je v tabeli 6 predstavljena opisna statistika. Vidimo lahko, da ima največji delež žensk opravljeno nižjo srednjo šolo (32 %), polovica jih prihaja iz urbanega okolja, polovica pa iz ruralnega. 75 % žensk ima ruralni status dovoljenja za prebivanje, samo 25 % pa urbani status dovoljenja za prebivanje. Taka porazdelitev je logična, saj je pridobitev urbanega statusa dovoljenja za prebivanje zelo težka.

Tabela 6: Opisna statistika spremenljivk

Spremenljivka	Vrednost	Frekvenca	Delež (%)
Izobrazba	1 (nepismena/napol pismena)	333	7
	2 (osnovna šola)	517	10
	3 (nižja srednja šola)	1564	32
	4 (višja srednja šola)	1103	22
	5 (visoka izobrazba)	1419	29

se nadaljuje

Tabela 6: Opisna statistika spremenljivk (nad.)

Spremenljivka	Vrednost	Frekvenca	Delež (%)
Hukou	0 (ruralni)	3714	75
	1 (urbani)	1222	25
Urban	0 (ruralno)	2202	45
	1 (urbano)	2734	55

Vir: lastno delo.

V celotnem vzorcu 4936 žensk jih je 81 % poročenih in 19 % neporočenih. To potrjuje, da je poroka na Kitajskem še vedno dokaj razširjena. Kot lahko vidimo v tabeli 7, ima največ poročenih žensk opravljeno nižjo srednjo šolo, najmanj poročenih žensk pa je ali nepismenih ali pa ima osnovnošolsko izobrazbo.

Tabela 7: Število poročenih žensk glede na stopnjo izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Frekvenca	Delež (v %)
Nepismena	310	8
Osnovna šola	502	13
Nižja srednja šola	1467	37
Višja srednja šola	728	18
Visoka izobrazba	981	25
Skupaj	3988	100

Vir: lastno delo.

V tabeli 8 je prikazana porazdelitev neporočenih žensk glede na izobrazbo. Vidimo lahko, da ima skoraj polovica neporočenih žensk (46 %) visoko izobrazbo.

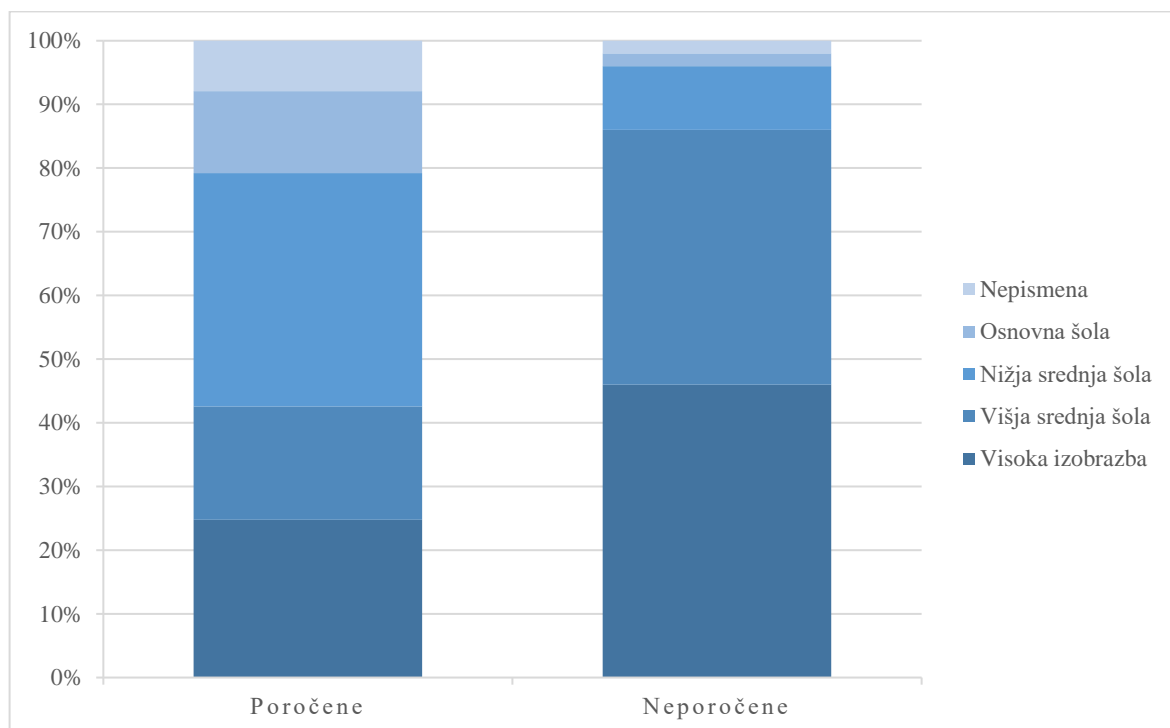
Tabela 8: Število neporočenih žensk glede na stopnjo izobrazbe

Stopnja izobrazbe	Frekvenca	Delež (v %)
Nepismena	23	2
Osnovna šola	15	2
Nižja srednja šola	97	10
Višja srednja šola	375	40
Visoka izobrazba	438	46
Skupaj	948	100

Vir: lastno delo.

Na sliki 13 je zgoraj opisana porazdelitev poročenih in neporočenih žensk glede na stopnjo izobrazbe prikazana še grafično. Sklepamo lahko, da ima visoka izobrazba negativen vpliv na poročnost, saj je skoraj polovica neporočenih žensk visoko izobražena.

Slika 13: Porazdelitev po stopnji izobrazbe med poročenimi in neporočenimi ženskami

Vir: lastno delo.

Da sem dodatno preverila vpliv izobrazbe na poročnost glede na regijo iz katere ženska prihaja, sem logistično regresijo izvedla še ločeno za ženske, ki prihajajo iz urbanega okolja in ženske, ki prihajajo iz ruralnega okolja. V urbani skupini je 2734 žensk, v ruralni pa 2202 žensk.

V tabeli 9 je predstavljena opisna statistika ločena na obe skupini. Vidimo lahko, da imajo urbane ženske veliko višjo izobrazbo kot ruralne. Večina ruralnih žensk ima pridobljeno samo obvezno izobrazbo (končana nižja srednja šola), medtem ko ima 65 % urbanih žensk pridobljeno srednješolsko ali visoko izobrazbo. Glede na porazdelitev spremenljivke hukou vidimo, da 61 % urbanih žensk v osnovi ne izhaja iz regije, v kateri živi. V urbani skupini je 79 % žensk poročenih in 19 % neporočenih, v ruralni skupini pa 84 % poročenih in 16 % neporočenih. Iz tega lahko naredimo dva različna zaključka, ali imajo urbane ženske težave pri iskanju potencialnih partnerjev, zaradi česar ostanejo neporočene ali pa poroka izgublja svoj pomen v mestih bolj kot na podeželju.

Tabela 9: Opisna statistika spremenljivk

Spremenljivka	Vrednost	Urbano - delež (%)	Ruralno - delež (%)
Izobrazba	1 (nepismen/napol pismen)	2	12
	2 (osnovna šola)	6	16

se nadaljuje

Tabela 9: Opisna statistika spremenljivk (nad.)

Spremenljivka	Vrednost	Urbano - delež (%)	Ruralno - delež (%)
Izobrazba	3 (nižja srednja šola)	27	38
	4 (višja srednja šola)	26	18
	5 (visoka izobrazba)	39	16
Hukou	0 (ruralni)	61	93
	1 (urbani)	39	7
Poročnost	0 (neporočena)	21	16
	1 (poročena)	79	84

Vir: lastno delo.

4 UGOTOVITVE EMPIRIČNE ANALIZE

4.1 Vpliv izobrazbe in okolja na poročnost žensk

V tabeli 10 so prikazani rezultati logistične regresije. Model preučuje vpliv izobrazbe, statusa dovoljenja za prebivanje (ruralno ali urbano) in okolja (urbano ali ruralno) na obet, da se bo oseba poročila. Koeficient za izobrazbo2 (osnovna šola) je pozitiven in statistično značilen, prav tako je pozitiven koeficient za izobrazbo3 (nižja srednja šola), ki pa ni statistično značilen. Koeficienta za izobrazbo4 (višja srednja šola) in 5 (visoka izobrazba) sta negativna in statistično značilna. Koeficienta za hukou in urban sta pozitivna in statistično značilna.

Tabela 10: Vrednosti koeficientov modela

	Koef.	Std. napaka	Z	P>z	Razmerje obetov	95 % IZ za razmerje obetov	
						Spodnja meja (2,5 %)	Zgornja meja (97,5 %)
Izobrazba2	0,883	0,340	2,597	0,009	2,417	1,253	4,799
Izobrazba3	0,047	0,241	0,194	0,846	1,048	0,639	1,652
Izobrazba4	-2,100	0,229	-9,179	0,000	0,123	0,076	0,188
Izobrazba5	-2,051	0,230	-8,906	0,000	0,129	0,080	0,198
Hukou1	0,317	0,093	3,422	0,000	1,372	1,145	1,646
Urban1	0,191	0,087	2,190	0,028	1,210	1,020	1,436
Konstanta	2,558	0,217	11,807	0,000	12,915	8,649	20,304

Vir: lastno delo.

Logit model na podlagi rezultatov logistične regresije izvedene na izbranih podatkih lahko zapišemo kot v enačbi (6):

$$\text{logit}[\pi(x)] = 2,558 + 0,883 \times \text{izobrazba2} - 2,100 \times \text{izobrazba4} - 2,051 \times \text{izobrazba5} + 0,317 \times \text{hukou} + 0,191 \times \text{urban} \quad (6)$$

Razmerja obetov za nepravo spremenljivko izobrazba kažejo, da imajo ženske s opravljeno osnovno šolo (izobrazba2) skoraj 2,5-krat večji obet za poroko kot ženske, ki so nepismene (referenčna skupina - izobrazba1). Ženske s opravljeno višjo srednjo šolo (izobrazba4) in tiste s pridobljeno visoko izobrazbo (izobrazba5) imajo 88 % nižje obete za poroko kot referenčna skupina.

Razmerji obetov za nepravi spremenljivki hukou in urban kažeta, da imajo ženske, ki prihajajo iz urbanega okolja 1,2-krat večji obet za poroko, kot ženske, ki prihajajo iz ruralnega okolja. Še bolj na poročnost vpliva ali imajo urbani status dovoljenja za prebivanje, ki obet za poroko poveča za 1,4-krat v primerjavi z ženskami, ki imajo ruralni status dovoljenja za prebivanje.

Za preverbo skupne statistične značilnosti izbranih pojasnjevalnih spremenljivk preverim vrednosti za χ^2 in p-vrednost pri testu razmerja verjetij (Likelihood Ratio) in Waldovem testu. Vrednosti obeh sta prikazani v tabeli 11. Oba testa preverjata ničelno hipotezo, da so vsi koeficienti pojasnjevalnih spremenljivk v modelu enaki 0. Alternativna hipoteza pravi, da je vsaj eden izmed koeficientov pojasnjevalnih spremenljivk različen od 0. Ker sta p-vrednosti manjši od 0,05 lahko ničelno hipotezo zavrnem in zaključim, da je kompleksni model statistično značilen.

Tabela 11: Ustreznost modela

Test	χ^2	SP	p-vrednost
Test razmerja verjetij (Likelihood Ratio)	654,18	6	0,000
Waldov test	465	6	0,000

Vir: lastno delo.

Ena od dodatnih mer napovedne moči model je tudi klasifikacijska tabela, ki se uporablja, kadar imamo binarno odvisno spremenljivko. S klasifikacijsko tabelo lahko ocenimo kakovosti napovednega modela, ki jo lahko izrazimo z merami kot sta občutljivost in specifičnost. Občutljivost (angl. sensitivity) meri odstotek neporočenih žensk, za katere model pravilno predvidi, da niso poročene. Specifičnost (angl. specificity) pa meri odstotek poročenih žensk, za katere model pravilno predvidi, da so poročene. V tabeli 12 je prikazana klasifikacijska tabela za moj model. Vrednosti za občutljivost (74 %) in specifičnost (60 %) sta precej visoki, kar pomeni, da model dokaj dobro prepozna tako poročene kot neporočene ženske.

Tabela 12: Klasifikacijska tabela

		Dejanski status	
		Neporočena	Poročena
Napovedan status	Neporočena	569	379
	Poročena	1034	2954

Vir: lastno delo.

Na podlagi predstavljenih rezultatov lahko prvo hipotezo: **Visoka izobrazba negativno vpliva na poročnost žensk** potrdim. Kaže se negativen vpliv izobrazbe višje od nižje srednje šole (izobrazba 3), višja kot je izobrazba, nižji so obeti za poroko v primerjavi z manj izobraženimi ženskami.

Prav tako lahko na podlagi rezultatov potrdim drugo hipotezo: **Okolje iz katerega oseba prihaja (ruralno ali urbano) vpliva na poročnost žensk**. Kaže se negativen vpliv ruralnega okolja, saj imajo ženske, ki prihajajo iz urbanega okolja večji obet za poroko. Še večji vpliv ima urbani status dovoljenja za prebivanje, ki obete za poroko še bolj poveča.

4.2 Razlike v vplivu izobrazbe na poročnost glede na okolje

V tabeli 13 so prikazani rezultati logistične regresije izvedene ločeno za urbane in ruralne ženske. Model zopet preučuje vpliv izobrazbe in status dovoljenja za prebivanje (ruralno ali urbano) na obet, da se bo oseba poročila, le da imamo tokrat opazovanja ločena na dve skupini glede na okolje. Pri urbani skupini sta koeficienta za izobrazbo2 (osnovna šola) in izobrazbo3 (nižja sredna šola) pozitivna in statistično neznačilna. Koeficienta za izobrazbo4 (višja srednja šola) in 5 (visoka izobrazba) sta negativna in statistično značilna. Koeficient za hukou je pozitiven in statistično značilen. Pri ruralni skupini je koeficient za izobrazbo2 (osnovna šola) pozitiven in statistično značilen, koeficient za izobrazbo3 (nižja sredna šola) pa pozitiven in statistično neznačilen. Koeficienta za izobrazbo4 (višja srednja šola) in 5 (visoka izobrazba) sta negativna in statistično značilna. Koeficient za hukou je pozitiven in statistično značilen.

Tabela 13: Vrednosti koeficientov modela za urbane in ruralne ženske

						95 % IZ za razmerje obetov	
	Koef.	Std. napaka	Z	P>z	Razmerje obetov	Spodnja meja (2,5 %)	Zgornja meja (97,5 %)
Urbane ženske							
Izobrazba2	0,751	0,540	1,393	0,164	2,120	0,715	6,159
Izobrazba3	0,449	0,426	1,054	0,292	1,566	0,625	3,402

se nadaljuje

Tabela 13: Vrednosti koeficientov modela za urbane in ruralne ženske (nad.)

	Koef.	Std. napaka	Z	P>z	Razmerje obetov	95 % IZ za razmerje obetov	
						Spodnja meja (2,5 %)	Zgornja meja (97,5 %)
Izobrazba4	-1,451	0,409	-3,552	0,000	0,234	0,096	0,488
Izobrazba5	-1,333	0,408	-3,264	0,001	0,264	0,108	0,549
Hukou1	0,220	0,103	2,140	0,032	1,246	1,019	1,526
Konstanta	2,150	0,399	5,386	0,000	8,585	4,211	20,627
Ruralne ženske							
Izobrazba2	1,166	0,461	2,532	0,011	3,210	1,349	8,458
Izobrazba3	0,039	0,298	0,131	0,896	1,040	0,563	1,824
Izobrazba4	-2,317	0,278	-8,334	0,000	0,099	0,055	0,165
Izobrazba5	-2,453	0,284	-8,638	0,000	0,086	0,048	0,146
Hukou1	0,545	0,220	2,470	0,014	1,725	1,130	2,689
Konstanta	2,740	0,258	10,623	0,000	15,487	9,667	26,752

Vir: lastno delo.

Logit model na podlagi rezultatov logistične regresije za urbane ženske lahko zapišemo kot v enačbi (7):

$$\text{logit}[\pi(x)] = 2,150 - 1,451 \times \text{izobrazba4} - 1,333 \times \text{izobrazba5} + 0,220 \times \text{hukou} \quad (7)$$

Logit model za ruralne ženske pa kot v enačbi (8):

$$\text{logit}[\pi(x)] = 2,740 + 1,166 \times \text{izobrazba2} - 2,317 \times \text{izobrazba4} - 2,453 \times \text{izobrazba5} + 0,545 \times \text{hukou} \quad (8)$$

Razmerja obetov za nepravo spremenljivko izobrazba kažejo, da imajo urbane ženske s opravljeno višjo srednjo šolo (izobrazba4) in tiste s pridobljeno visoko izobrazbo (izobrazba5) približno 75 % nižje obete za poroko kot ženske brez izobrazbe. Ruralne ženske s opravljeno višjo srednjo šolo ali visoko izobrazbo pa imajo približno 91 % nižje obete za poroko. Na podlagi predstavljenih rezultatov lahko potrdim tudi tretjo hipotezo: **Visoka izobrazba bolj negativno vpliva na poročnost ruralnih žensk kot urbanih žensk.**

Razmerji obetov za nepravo spremenljivko hukou kažeta, da urbani status dovoljenja za prebivanje še vedno pozitivno vpliva na poročnost obeh skupin. Urbanim ženskam obet za poroko poveča za 20 % (v primerjavi z ruralnim statusom dovoljenja za prebivanje), ruralnim ženskam pa za kar 70 %.

5 DISKUSIJA

5.1 Povzetek glavnih ugotovitev

V analizi sem preučevala ali izbrane spremenljivke vplivajo na sklepanje zakonske zveze z uporabo podatkov o življenju posameznic iz Kitajske, države, ki je doživela velike družbene in gospodarske spremembe. Moja raziskava preučuje, kako stopnja izobrazbe, institucionalni konteksti (sistem registracije gospodinjestev) in okolje oblikujejo poročne odločitve posameznikov. Osredotočila sem se na razlike v izobraževanju v ruralnih in urbanih regijah, pa tudi na razlike, povezane s sistemom registracije gospodinjestev.

Vsa tri raziskovalna vprašanja sem z analizo uspela potrditi. **Visoka izobrazba negativno vpliva na poročnost žensk**, saj višja kot je izobrazba, nižji so obeti za poroko. **Okolje, iz katerega oseba prihaja, vpliva na poročnost žensk**, saj urbano okolje in urbani status dovoljenja za prebivanje povečujeta obete za poroko. **Visoka izobrazba bolj negativno vpliva na poročnost ruralnih žensk kot urbanih žensk**, saj je negativen vpliv visoke izobrazbe na poroko bolj močan pri ruralnih ženskah.

Višja izobrazba je pomemben kazalnik ekonomskih zmožnosti posameznika, zato je njen vpliv na sklenitev zakonske zveze zelo pomemben. Kar nekaj raziskav se je že ukvarjalo s to tematiko, vsaka od njih je prišla do različnih sklepov. Nekatere so zaključile, da so visoko izobražene urbane ženske manj nagnjene k poroki (Yu & Xie, 2015), druge, da visoka izobrazba negativno vpliva samo na ruralne, ne pa tudi urbane ženske (Piotrowski, Tong, Zhang & Chao, 2016). Sama sem v svoji raziskavi prišla do zaključka, da ima visoka izobrazba negativen vpliv na poročnost, saj je skoraj polovica neporočenih žensk visoko izobražena. To lahko interpretiramo tudi kot manjšo nagnjenost k poroki visoko izobraženih žensk. Osnovna izobrazba pozitivno vpliva na poročnost, medtem ko visoka izobrazba zmanjšuje možnosti za poroko. Primerjava med ruralnimi in urbani ženskami kaže, da sta obe skupini deležni negativnega vpliva izobrazbe na poročnost, vendar je ta vpliv močnejši pri ruralnih ženskah.

Glede na to, da je v mojem vzorcu več kot 80 % žensk poročenih, lahko zaključim, da je poroka na Kitajskem še vedno univerzalna. Torej se sklepanje poročne zveze le zamika na višjo starost zaradi osredotočenosti na izobrazbo. Če pogledamo izobrazbo neporočenih žensk, vidimo, da 86 % predstavljajo ženske z opravljeno visoko srednjo šolo in visoko izobrazbo. Že tu se nakaže negativen vpliv visoke izobrazbe. To je naknadno potrjeno s regresijsko analizo, kjer za ta dva nivoja izobrazbe dobimo negativne koeficiente, ki so močno statistično značilni. Ko sem analizirala vsako skupino žensk posebej, sem potrdila, da v obeh skupinah izobrazba višja od osnovne izobrazbe (opravljena nižja srednja šola) negativno vpliva na obete za poroko. To potrjuje teorijo, da neučinkovitost nespecializirane delitve dela znotraj družine ženske z visoko izobrazbo odvrča od poroke.

Ono (2003) je v svoji raziskavi ugotovila, da višji ekonomski položaj zmanjšuje možnosti žensk za prvo poroko v državah z visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog (Japonska) in povečuje možnosti žensk za prvo poroko v državah z egalitarno delitvijo spolnih vlog (ZDA in Švedska). Glede na to, da je Kitajska primer države z visoko stopnjo spolne diferenciacije družbenih vlog, lahko s svojo analizo prav tako potrdim predpostavko spolno-kontekstualnih razlik, ki pravi da v družbah, kjer je stopnja diferenciacije družbenih vlog po spolu visoka, višji dohodek (v mojem primeru je nadomestna spremenljivka za višji dohodek višja izobrazba) korelira z nižjo stopnjo porok.

V skupini ruralnih žensk je negativen vpliv visoke izobrazbe močnejši kot v skupini urbanih žensk. Delno lahko to pripišemo hipergamiji in dejstvu, da urbane ženske v mestih še vedno lahko najdejo enako ali višje izobraženega moškega, medtem ko je na podeželju to mnogo težje. Kot so ugotovili Liu (2005), Zhou in Hui (2021) ter Fu in Ren (2010), sistem registracije gospodinjstev postavlja ruralne prebivalce v slabši družbeni in ekonomski položaj. S testiranjem vpliva statusa dovoljenja za prebivanje na poročnost in dobljenimi rezultati, sem potrdila trditev, da se posamezniki s ruralnim statusom dovoljenja za prebivanje izobražujejo manj let. Več kot polovica ruralnih žensk v mojem vzorcu ima pridobljeno samo obvezno izobrazbo, kar lahko povežemo s dejstvom, da imetniki ruralnega statusa dovoljenja za prebivanje plačujejo šolnine, ki so bistveno višje od tistih, ki jih plačujejo lokalni prebivalci, kar jim ne omogoča enakih možnosti izobraževanja. Prav tako status dovoljenja za prebivanje vpliva na plačo, saj imata lahko enaki stopnji izobrazbe ruralne in urbane ženske različne ekonomske donose na trgu dela. Zaradi tega so verjetno ruralne ženske manj motivirane za nadaljevanje izobraževanja in prej začnejo z iskanjem potencialnega partnerja na zakonskem trgu. Urbani status dovoljenja za prebivanje se danes lahko dodeli lastnikom nepremičnin ali vlagateljem, na podlagi pridobljenega urbanega statusa dovoljenja za prebivanje pa imajo potem posamezniki lokalno plačo in politične pravice. Dodatne koristi urbanega statusa dovoljenja za prebivanje so subvencionirana stanovanja, subvencioniran izobraževalni sistem, zdravstveno varstvo, pokojnina in druge ugodnosti.

5.2 Omejitve raziskave

Moja raziskava ima številne omejitve, ki jih je treba upoštevati. Prva omejitev je, da analiza enači ekonomski status s izobrazbo in ne vključuje spremenljivk kot sta dohodek in udeležba na trgu dela, zaradi česar ne moremo primerjati razlik v plačah izobraženih in neizobraženih žensk. Prav tako analiza ne preverja stopnje diferenciacije spolnih vlog v družinah posameznic, temveč predpostavlja, da je konstantna. Druga omejitev je da visoka izobrazba ni razvrščena po izobraževalnih ustanovah. Ker je družbenoekonomski status na Kitajskem neposredno povezan s prestižem posameznih univerz, obstaja verjetnost, da se moč vpliva izobrazbe spreminja tudi v skupini visoko izobraženih. Tretja omejitev je, da nizek delež žensk, ki niso poročene, zmanjšuje statistično moč modela, saj je vzorec neporočenih žensk štirikrat manjši od vzorca poročenih žensk. Četrta omejitev je, da podatki predstavljajo

vrednost v določenem trenutku in ne upoštevajo stvari kot so migracije ali nadaljevanje izobraževanja.

5.3 Priporočila za nadaljnje raziskave

Analiza temelji na historičnih podatkih kitajske populacije, nadgradnja analize bi lahko vsebovala podatke še iz kakšne druge države. Še posebej zanimiva bi bila primerjava z državami, kjer lahko tako kot na Kitajskem vidimo visoko stopnjo spolne diferenciacije. S takšno analizo bi lahko preučili, ali je vpliv izobrazbe tudi v tistih državah negativen in tako sklepali, da visoka spolna diferenciacija negativno vpliva na poročnost žensk.

Analizo bi lahko dodatno izboljšali z vključitvijo dodatnih spremenljivk, kot so na primer razmerje med spoloma, starost ob prvi poroki, sobivanje, zaposlitveni status, izobrazba staršev ipd. Da bi zajeli vpliv izobrazbe na poročnost različnih demografskih kohort, bi lahko vzorec razdelili na več skupin. Primerjava kohort bi zajela družbene spremembe, ki so se v zadnjih nekaj desetletjih odvile na Kitajskem in so verjetno močno vplivale na obnašanje posameznikov. Prav tako bi lahko z analizo preživetja preverili, kakšna je razlika v starosti ob prvi poroki za ruralne in urbane ženske in tako ocenili kako močno izobrazba odloži poročanje.

SKLEP

V magistrski nalogi sem predstavila ključne demografske dejavnike in demografski prehod na Kitajskem, da bi bolje razumela odnos med rodnostjo in ekonomskim položajem žensk. Preučila sem trende poročanja in povzela glavne ekonomske teorije na področju oblikovanja družine ter raziskala fenomen »ženskih ostankov«, ki je svojevrstna posebnost kitajske kulture.

Družinska enota je gradnik sodobne države, saj proizvaja nove prebivalce in delovno silo. Rodnost je močno povezana s izobrazbo žensk, saj izobražene ženske želijo manj otrok in se poročajo kasneje. Številni dejavniki prispevajo k trendu poznejših porok med ženskami. Med njimi so tako demografski dejavniki kot tudi kulturne posebnosti, ki oblikujejo trg zakonskih zvez. Ekonomske teorije pravijo, da so spremembe v izobrazbi in karieri mladih žensk glavni dejavnik prelaganja poroke in padca rodnosti. Izobrazba žensk povečuje oportunitetne stroške skrbi za otroke, spreminja ženske ambicije, vpliva na poznejše sklepanje zakonske zveze ter spremeni preference glede števila otrok. Zakonski vzorci lahko vplivajo na število rojstev in rast prebivalstva, udeležbo žensk v delovni sili ter neenakost v dohodkih med moškimi in ženskami.

Med rodnostjo in neenakostjo med spoloma obstaja visoka pozitivna linearna povezava, kar nam pove, da je višja rodnost povezana z večjo neenakostjo med spoloma. Ker je rodnost v

bolj tradicionalno orientiranih družbah tesno povezana s sklepanjem zakonske zveze, lahko rečemo, da spremembe zakonskih vzorcev posredno vplivajo na neenakost med spoloma.

Padec smrtnosti je privedel do tega, da večji del populacije doživi visoko starost, padec rodnosti pa je povečal delež starejših v populaciji. Z demografskim prehodom pride tudi do drugih demografskih sprememb, kot so zmanjšanje velikosti družin, spremembe v sestavi gospodinjstev, spremembe zakonskih vzorcev, staranje prebivalstva in spremembe medgeneracijskih odnosov. Spremembe v trendih porok lahko predstavljajo povečanje števila žensk, ki se ne bodo nikoli poročile, kar ima lahko močne družbene in ekonomske implikacije. Na individualni ravni zmanjšanje števila porok vpliva na družinsko strukturo in podporo družinskih članov, na makro ravni pa določa hitrost spreminjanja starostne strukture prebivalstva. Z nižjo rodnostjo in povečanjem števila žensk, ki se ne bodo nikoli poročile, bi se staranje prebivalstva še pospešilo. To bi dodatno povečalo pomanjkanje delovne sile in predstavljalo finančno breme za delovno populacijo.

Na Kitajskem padec rodnosti ni bil posledica politike enega otroka, kvečjemu je država pospešila proces, ki se je začel skoraj 10 let prej. Posledica politike enega otroka je veliko neravnovesje med spoloma ob rojstvu, ki je naraščalo vse do leta 2005. Dva glavna dejavnika za zelo nizko rodnost na Kitajskem so spremembe sklepanja zakonskih zvez in spremembe zakonske rodnosti. Na Kitajskem so otroci, rojeni v zakonu in otroci rojeni zunaj njega, obravnavani različno, zato ima izjemno malo žensk otroke izven zakona. Glede na to, da k rodnosti na Kitajskem prispevajo predvsem ženske, mlajše od 30 let, in da je povprečna starost žensk ob prvi poroki na Kitajskem 25,4 let, imajo ženske zelo kratko časovno okno za rojevanje otrok. Ker visoka izobrazba prelaga poroko in hkrati nižja obete, da do poroke dejansko pride, lahko rečemo, da visoka izobrazba prav tako vpliva na zniževanje rodnosti. Ženske, ki ostanejo neporočene po določeni starosti, so manj zaželeni, saj so zaradi prelaganja poroke zaradi izobrazbe in kariere, deležne družbene kritike. Patriarhalna naravnost družbe namreč vodi v prepričanje, da mora biti moški boljši od ženske. Nekatere ženske zato kot alternativo izbirajo zahodne moške ali moške z visokim ekonomskih položajem, ki se ne ustrašijo njihovih dosežkov.

Teorija ekonomske neodvisnosti pravi, da izobrazba ženskam omogoča lastne neodvisne ekonomske vire, zato lahko zavračajo tradicionalno vlogo skrbnice. Če se sklicujemo na to teorijo, lahko pričakujemo, da se bo negativno razmerje med izobrazbo in časom poroke žensk na Kitajskem še okrepilo. Verjetno bo razlika med urbanimi in ruralnimi ženskami postala še bolj očitna, saj se mesta na Kitajskem razvijajo hitreje kot podeželje. Glede na to, da je trend izbira partnerja, ki je bolj izobražen oz. bolj uspešen, razmerje med spoloma odrasle populacije pa visoko, je iskanje primerne partnerja oteženo. Ženske zakonske zveze ne obravnavajo več kot izključno reproduktivno enoto, zato so pripravljene odložiti čas poroke ali se ji popolnoma odreči.

Politika enega otroka je porušila razmerje med rojstvi moških in žensk, kar je privedlo do neskladja med samskimi moškimi in ženskami v večjih in srednje velikih mestih. Z besedno

zvezo »ženski ostanki« so mediji označili neporočene, visoko izobražene ženske v poznih dvajsetih ali tridesetih letih z visokim dohodkom in stabilno kariero. Zdi se, da bi lahko bil fenomen »ženskih ostankov« kazalnik spolne neenakosti in diskriminacije, saj zaradi močno porušenega razmerja spolov ženske nebi smele biti označene za nezaželene. Fenomen »ženskih ostankov« temelji na predpostavki, da izbor partnerja temelji na tradicionalni spolni delitvi dela in racionalnem izračunu ekonomskih stroškov in koristi, ne na medsebojni naklonjenosti. Menim, da z odpiranjem Kitajske v svet samske visoko izobražene ženske dajejo manjši pomen ekonomskemu vidiku zakonske zveze in večji pomen čustvenemu vidiku, zato se raje ne poročijo, kot da bi se poročile s partnerjem, ki ga ne smatrajo za primernega.

LITERATURA IN VIRI

1. Atoh, M., Kandiah, V. & Ivanov, S. (2004). The Second Demographic Transition in Asia? Comparative Analysis of the Low Fertility Situation in East and South-East Asian Countries. *The Japanese Journal of Population*, 2(1), 42–75.
2. Bauer, J. (2001). Demographic change, development, and the economic status of women in East Asia. V A. Mason (ur.), *Population change and economic development in East Asia. Challenges met, opportunities seized* (str. 359–384). Stanford: Stanford University Press.
3. Beck, U. & Beck-Gernsheim, E. (2002). *Individualization: Institutionalized individualism and its social and political consequences*. London: Sage.
4. Becker, G. S. (1960). An economic analysis of fertility. V *Demographic and economic change in developed countries* (str. 209–240). New York: Columbia University Press.
5. Becker, G. S. (1973). A Theory of Marriage: Part I. *Journal of Political Economy*, 81(4), 813–846.
6. Becker, G. S. (1974). A Theory of Marriage: Part II. *Journal of Political Economy*, 82(2), S11–S26.
7. Becker, G. S. (1981). *A Treatise on the Family*. Cambridge: Harvard university press.
8. Becker, G. S. (1992). Fertility and the Economy. *Journal of Population Economics*, 5(3), 185–201.
9. Becker, G. S. & Lewis, H. G. (1973). On the Interaction between the Quantity and Quality of Children. *Journal of political Economy*, 81(2, Part 2), S279–S288.
10. Chen, S. (2022). The Positive Effect of Women's Education on Fertility in Low-Fertility China. *European Journal of Population*, 38(1), 125–161.

11. Cleland, J. & Wilson, C. (1987). Demand theories of the fertility transition: An iconoclastic view. *Population studies*, 41(1), 5–30.
12. Dahan, M. & Tsiddon, D. (1998). Demographic transition, income distribution, and economic growth. *Journal of Economic Growth*, 3(1), 29–52.
13. Feng, W. (2011). The Future of a Demographic Overachiever: Long-Term Implications of the Demographic Transition in China. *Population and Development Review*, 37, 173–190.
14. Fincher, L. H. (2016). *Leftover women: The resurgence of gender inequality in China*. London: Zed Books.
15. Fu, Q. & Ren, Q. (2010). Educational Inequality under China's Rural–Urban Divide: The Hukou System and Return to Education. *Environment and Planning A: Economy and Space*, 42(3), 592–610.
16. Gaetano, A. (2010). *Single women in urban China and the "Unmarried crisis": gender resilience and gender transformation (Working papers in contemporary Asian studies No. 31)*. Lund: Lund University.
17. Gaetano, A. (2014). “Leftover Women”: Postponing Marriage and Renegotiating Womanhood in Urban China. *Journal of Research in Gender Studies*, 4(2), 124–149.
18. Giddens, A. (1992). *The transformation of intimacy: Sexuality, love and eroticism in modern societies*. Cambridge: Polity Press.
19. Goldscheider, F., Bernhardt, E. & Lappegård, T. (2015). The Gender Revolution: A Framework for Understanding Changing Family and Demographic Behavior. *Population and Development Review*, 41(2), 207–239.
20. Greenhalgh, S. (1995). Anthropology theorizes reproduction: Integrating practice, political economic, and feminist perspectives. V S. Greenhalgh (ur.), *Situating Fertility: Anthropology and Demographic Inquiry* (str. 3–28). Cambridge: Cambridge University Press.
21. Gu, M., Michael, R., Zheng, C. M. & Trines, S. (2019, 17. december). *Education in China*. Pridobljeno 19. junija 2022 iz <https://wenr.wes.org/2019/12/education-in-china-3>
22. Gubhaju, B. & Jones, G. (2009). Factors influencing changes in mean age at first marriage and proportions never marrying in the low-fertility countries of East and Southeast Asia. *Asian Population Studies*, 5(3), 237–265.

23. Gui, T. (2020). “Leftover Women” or Single by Choice: Gender Role Negotiation of Single Professional Women in Contemporary China. *Journal of Family Issues*, 41(11), 1956–1978.
24. Hajnal, J. (1982). Two Kinds of Preindustrial Household Formation System. *Population and Development Review*, 8(3), 449–494.
25. Hosmer, D. W., Lemeshow, S. & Sturdivant, R. (2013). *Applied Logistic Regression* (3. izd.). New Jersey: John Wiley & Sons.
26. Hussain, A. (2002). Demographic transition in China and its implications. *World development*, 30(10), 1823–1834.
27. Ji, Y. (2015). Between Tradition and Modernity: “Leftover” Women in Shanghai. *Journal of Marriage and Family*, 77(5), 1057–1073.
28. Jones, G. (2007). Delayed Marriage and Very Low Fertility in Pacific Asia. *Population and Development Review*, 33(3), 453–478.
29. Kabeer, N. (1996). *Gender, demographic transition and the economics of family size: Population policy for a human-centred development*. Pridobljeno 22. septembra 2022 iz <https://www.econstor.eu/bitstream/10419/148813/1/863099564.pdf>.
30. Kuznets, S. S. (1973). *Population, capital, and growth*. New York: Norton.
31. Li, F., Morgan, W. & Ding, X. (2008). The expansion of higher education, employment and over-education in China. *International Journal of Educational Development*, 28(6), 687–697.
32. Li, H. (2003). Economic transition and returns to education in China. *Economics of Education Review*, 22(3), 317–328.
33. Li, S. (2007). *Imbalanced Sex Ratio at Birth and Comprehensive Intervention in China*. Pridobljeno 22. septembra 2022 iz <https://www.unfpa.org/sites/default/files/event-pdf/china.pdf>.
34. Liu, J. (2004). Holding up the sky? Reflections on marriage in contemporary China. *Feminism & Psychology*, 14(1), 195–202.
35. Liu, Z. (2005). Institution and inequality: the hukou system in China. *Journal of Comparative Economics*, 33(1), 133–157.
36. McNay, K. (2005). The implications of the demographic transition for women, girls and gender equality: a review of developing country evidence. *Progress in Development Studies*, 5(2), 115–134.

37. National Bureau of Statistics of China. (2019). *China Statistical Yearbook*. Pridobljeno 22. maja 2022 iz <http://www.stats.gov.cn/tjsj/ndsj/2019/indexeh.htm>
38. Notestein, F. W. (1945). Population - the long view. V T. W. Schultz (ur.), *Food for the World* (str. 36–57). Chicago: University of Chicago Press.
39. Ono, H. (2003). Women's economic standing, marriage timing, and cross-national contexts of gender. *Journal of Marriage and Family*, 65(2), 275–286.
40. Oppenheimer, V. K. (1988). A theory of marriage timing. *American journal of sociology*, 94(3), 563–591.
41. Oppenheimer, V. K. (1997). Women's employment and the gain to marriage: The specialization and trading model. *Annual review of sociology*, 23(1), 431–453.
42. Ortiz-Ospina, E. & Roser, M. (2020). *Marriages and Divorces*. Pridobljeno 13. avgusta 2022 iz <https://ourworldindata.org/marriages-and-divorces>
43. Pang, K. (2021, 24. avgust). *Education in China*. Pridobljeno 19. junija 2022 iz <https://www.chinahighlights.com/travelguide/education.htm>
44. Peng, C.-Y., Lee, K. & Ingersoll, G. M. (2002). An Introduction to Logistic Regression Analysis and Reporting. *The journal of educational research*, 96(1), 3–14.
45. Piotrowski, M., Tong, Y., Zhang, Y. & Chao, L. (2016). The transition to first marriage in China, 1966–2008: An examination of gender differences in education and hukou status. *European Journal of Population*, 32(1), 129–154.
46. Raymo, J. M. (1998). Later Marriages or Fewer? Changes in the Marital Behavior of Japanese Women. *Journal of Marriage and Family*, 60(4), 1023–1034.
47. Raymo, J. M. (2003). Educational attainment and the transition to first marriage among Japanese women. *Demography*, 40(1), 83–103.
48. Ridley, J. C. (1968). Demographic Change and the Roles and Status of Women. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 375, 15–25.
49. Roser, M. (2014). *Fertility Rate*. Pridobljeno 21. avgusta 2022 iz <https://ourworldindata.org/fertility-rate>
50. Sanderson, S. & Dubrow, J. (2000). Fertility decline in the modern world and in the original demographic transition: Testing three theories with cross-national data. *Population and Environment*, 21(6), 511–537.
51. Soares, R. & Falcao, B. (2008). The Demographic Transition and the Sexual Division of Labor. *Journal of Political Economy*, 116(6), 1058–1104.

52. Statista. (2022). *Annual per capita disposable income of urban and rural households in China from 1990 to 2021*. Pridobljeno 23. septembra 2022 iz <https://www.statista.com/statistics/259451/annual-per-capita-disposable-income-of-rural-and-urban-households-in-china/>
53. Stoltzfus, J. C. (2011). Logistic Regression: A Brief Primer. *Academic emergency medicine*, 18(10), 1099–1104.
54. Summers, L. (1993). The most influential investment. *People and the planet*, 2(1), 132–142.
55. Sweeney, M. (2002). Two Decades of Family Change: The Shifting Economic Foundations of Marriage. *American Sociological Review*, 67(1), 132–147.
56. Tian, F. (2013). Transition to first marriage in reform-era urban China: The persistent effect of education in a period of rapid social change. *Population Research and Policy Review*, 32(4), 529–552.
57. Tiwari, H. (2019). A narrative enquiry into gender role differentiation by males of the family in career choice decisions of female child. *Business Perspectives and Research*, 7(2), 132–146.
58. To, S. (2013). Understanding sheng nu (“Leftover women”): The phenomenon of late marriage among Chinese professional women. *Symbolic Interaction*, 36(1), 1–20.
59. Torr, B. M. (2011). The Changing Relationship between Education and Marriage in the United States, 1940–2000. *Journal of family history*, 36(4), 483–503.
60. Trent, K. & South, S. J. (2011). Too Many Men? Sex Ratios and Women's Partnering Behavior in China. *Social Forces*, 90(1), 247–268.
61. United Nations. (2008). *Fertility Data*. Pridobljeno 3. junija 2021 iz <https://www.un.org/en/development/desa/population/publications/dataset/fertility/index.asp>
62. United Nations. (2018). *World Urbanization Prospects*. Pridobljeno 15. septembra 2021 iz <https://population.un.org/wup/>
63. United Nations. (2019a). *National Accounts Estimates of Main Aggregates*. Pridobljeno 15. septembra 2021 iz <http://data.un.org/Data.aspx?q=china+gdp&d=SNAAMA&f=grID%3A101%3BcurrID%3AUSD%3BpcFlag%3A1%3BcrID%3A156>
64. United Nations. (2019b). *World Marriage Data*. Pridobljeno 18. maja 2021 iz <https://population.un.org/MarriageData/Index.html#/home>

65. United Nations. (2019c). *World Population Prospects*. Pridobljeno 25. aprila 2021 iz <https://population.un.org/wpp/Download/Standard/>
66. United Nations. (2020). *Gender Inequality Index (GII)*. Pridobljeno 25. aprila 2021 iz <https://hdr.undp.org/data-center/thematic-composite-indices/gender-inequality-index#/indicies/GII>
67. United Nations. (2021). *Family Planning*. Pridobljeno 18. maja 2021 iz <https://www.un.org/development/desa/pd/themes/family-planning>
68. van de Kaa, D. (2002). The Idea of a Second Demographic Transition in Industrialized Countries. *Birth*, 35, 45–79.
69. Wang, H. & Abbott, D. (2013). Waiting for Mr. Right: The Meaning of Being a Single Educated Chinese Female Over 30 in Beijing and Guangzhou. *Women's Studies International Forum*, 40, 222–229.
70. Wang, H., Chen, J., Zhao, L. & Zhou, Y. (2015). Gender Imbalance and Urban “Leftover Women”. *Chinese Studies*, 4, 127–130.
71. World Bank. (2020). *Population growth (annual %) - China*. Pridobljeno 26. septembra 2021 iz <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.GROW?locations=CN>
72. World Bank. (2021). *Fertility rate, total*. Pridobljeno 15. maja 2021 iz <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN>
73. World Bank. (2022a). *School enrollment, tertiary (% gross) - China*. Pridobljeno 15. maja 2021 iz <https://data.worldbank.org/indicator/SE.TER.ENRR?locations=CN>
74. World Bank. (2022b). *Fertility rate, total (births per woman) - United States*. Pridobljeno 24. avgusta 2022 iz <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=US>
75. World Bank. (2022c). *GDP per capita (current US\$) - United States*. Pridobljeno 24. avgusta 2022 iz <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD?end=2021&locations=US&start=1960&view=chart>
76. World Health Organization. (2011). *Preventing gender-biased sex selection: an interagency statement-OHCHR, UNFPA, UNICEF, UN Women and WHO*. World Health Organization.
77. Xu, K. (2019). Changing Patterns and Determinants of First Marriage over the History of the People’s Republic of China. *Population*, 74(3), 205–235.

78. Xuan, Z. (1983). State of women's first marriage in forty-two years from 1940 to 1981. *Population and Economics*, 98–108.
79. Yu, J. & Xie, Y. (2015). Changes in the determinants of marriage entry in post-reform urban China. *Demography*, 52(6), 1869–1892.
80. Zeng, J., Pang, X., Zhang, L., Medina, A. & Rozelle, S. (2014). Gender inequality in education in China: a meta-regression analysis. *Contemporary Economic Policy*, 32(2), 474–491.
81. Zhang, J., Huang, J., Wang, J. & Guo, L. (2020). Return migration and Hukou registration constraints in Chinese cities. *China Economic Review*, 63, 1–17.
82. Zhou, J. & Hui, E. C.-M. (2021). The hukou system and selective internal migration in China. *Papers in Regional Science*, 101(2), 461–482.
83. Zhou, S. & Cheung, M. (2017). Hukou system effects on migrant children's education in China: Learning from past disparities. *International Social Work*, 60(6), 1327–1342.